

UNITÁRIUS ÉLET

55. ÉVFÖLYAM 2. SZÁM
2001. MÁRCIUS-ÁPRILIS

Kéthavonta megjelenő folyóirat

A magvető

Tóth István illusztrációja
Vári Albert: „Bibliai képek az Újszövetségből” c.
könyvéhez

A TARTALOMBÓL

Húsvéti áhítat

„Fényt hagyni magunk után!”

Unitáriusok

a nemzeti megmaradásért

(Riport Rázmány Csaba püspökkel)

Akik előttünk jártak...

*(Bartók Béla, Németh László,
Mihó Imre, Tóth István)*

Egyházközségeink életéből

Külföldi kapcsolatok

Kereszténység és Kultúra

Irodalmi oldal

Folytonosság és megújulás

Kedves Olvasó!

Mint az sokuk számára ismeretes, Unitárius Egyházunk 2001. február 3-án tartott Zsinati Főtanácsai gyűlése óta sok minden megváltozott egyetemes egyházi és gyelekezeti életünkben is. Elsősorban: teljesen megváltozott a zsinat összetétele, a zsinati tagok száma. A Zsinati Főtanács megválasztotta egyházunk világi és egyházi vezetőit, akik közül itt csak a négy legfontosabb tisztviselőt említjük meg: püspök **Rázmány Csaba**, főgondnok **Mikló István**, főjegyző **Balási László** és főgondnokhelyettes **Demján Sándor**.

Március 23-án elkészíti értekezletet, 24-én egyházi képviselőtanácsai gyűlést tartott az újonnan megválasztott képviselet. Az előbbi alkalmon jelen volt a lelkesek kilencven százaléka, és szinte egy emberként nyilvánította akaratát arra vonatkozóan, hogy egyházunk lapját az Unitárius Ekleziának olyan tartalommal töltsük meg, amelyből kiolvasható az a tevékenység, amely ténylegesen kifejezi és jellemzi mind az egyházközösségek, mind az Egyetemes Egyház tevékenységét. A jelenlévők nagy többsége vállalta, hogy ebben a számban beszámol tervei-ről, elgondolásairól, és ismertetni egyházközössége helyzetét. Ezért a kedves olvasó egy olyan számot tart most a kezében, amely rengeteg információt tartalmaz arra vonatkozóan, hogy ki hogyan, miképpen képviseli el a holnapot, a jövőt. És ennek a közlését még akkor is vállalja a megbízott szerkesztő és helyettese, ha a lap – talán első látásra – a „hibrid” jellegét hordja magán.

Az említett gyűlésen jelenlévők kívánatosnak tartottak bizonyos megújulást egyházi lapunk szerkesztési gyakorlatában és koncepciójában. Szerkesztési gyakorlatában azt, hogy legyen állandó, nem szinte számról számra változó szerkesztőbizottsága, főszerkesztője, rovatvezetője stb., s mindezeknek legyen pontosan meghatározott felelősségi köre. Koncepciójában azt, hogy eddigi érneyei megtartásával (gondoltak itt főleg magvas történeti, egyháztörténeti cikkeire) tükörözze jobban, bensőségesebben, részletesebben egyházi életünket, s nyújtson átfogóbb, módszeresebb, rendszeresebb betekintést az erdélyi unitárius életbe. Lapunknak fel kell vállalni azt is, hogy rendszeresen és szakszerűen tájékoztatja olvasóit a többi keresztény felekezet életéről, a magyarországi vallási életéről általában, sőt a magyar művelődési élet

mozgalmairól is, különös tekintettel a közös szellemi és erkölcsi értékekre.

Abban is egyetértettek a jelenlévők lelkesek, hogy egyházi lapunknak, az Unitárius Ekleziának igen fontos feladata kell legyen az egyház kebelében hozott különféle színtű, különféle témájú döntések és határozatok nyilvánossá tétele. Vagyis tájékoztatni kell az olvasóinkat arról, hogy az egyházban milyen döntések születnek és azokat mi indokolja. Ne legyen senki számára homályos és elidegenítő az egyház belső élete, és senkiben ne keltsen olyan benyomást, hogy a határozatok és a döntések egy szűk kör belső ügyei és akként intéződnék. Vissza kell térnünk tehát – elsősorban egyházi sajtónk segítségével – az őskereszténység és a reformáció korabeli egyházélet demokratizmusára, átláthatóságára, nyíltságára és őszinteségére.

Az Egyházi Képviselő Tanács már említett március 24-i gyűlésén alulírott kapott megbízást, hogy a lap főszerkesztését elvállalja. Kászoni József budapesti lelkes, megköszönve a megbízást, a következőket javasolta a jelenlévőknek: jöjjön létre egy háttagú szerkesztőbizottság, amely azonban nem azonos a lap szerkesztőbizottságával, amely ötagú lenne. Az elsőnek említett bizottság egy olyan grémium, amely kb. évente egyszer ül össze, és a lap általános irányvonalát a következő egy évre meghatározza. Döntéseket nem hoz csak értékel és tanácsokat ad. Ennek tagja a lap főszerkesztője, a lapot fenntartó és kiadó egyház vezetője, valamint öt tekintélyes személy. A lap tulajdonképpeni szerkesztőségét, az idő rövidsége miatt, nem lehetett megalkotni: ez tehát a közeljövő feladata lenne. Alulírott ugyanakkor arra is javaslatot tett, hogy a lap kiadója ne a Helati Kft. legyen, hanem a Magyarországi Unitárius Egyház. Miután mindkét javaslatot elfogadták a jelenlévők, az új főszerkesztő ismételt megköszönte a bizalmat, és megfogalmazta azt, hogy mindaddig, míg lelkesi tevékenysége rovására nem megy a vállalt munka, addig a megbízatásának eleget tesz.

Végezetül az 55. évfolyamába lépett Unitárius Ekleziára kérjük Isten áldását, hogy irástól írásig, oldalától oldalig, lapszámtól lapszámgig, háztól házig és lélektől lélekiig szolgálhassa egyházunk közös ügyét és előmenetelét.

Kászoni József
lelkész

Szoboravatás

A millennium alkalmából Lakiteleken felállítjuk **Józan Miklós** püspök szobrát, **Mindszenty József**, **Márton Áron**, **Ravasz László**, **Ordass Lajos** püspökök szobrai mellé. Az ősz folyamán fogjuk felavatni ökumenikus ünnepség keretében. Az időpontról értesítjük a híveket és érdeklődőket.

A szobor elkészítéséhez adományokat kérünk itthoni és erdélyi testvéreinktől. De bárholonnan, bárkiktől szívesen fogadunk támogatást.

A befizetéseket az UNÉL csekkjére várjuk.

Köszönettel
a MUE Elnöksége

Lapzárta minden páratlan héten 10-én van. A később beérkezett irásokkal szerkesztőségünk csak a következő lapzártaig tud foglalkozni. Kérjük ezt a behátrólandó irásoknál figyelembe venni.

Ellenkez esetben a szerkesztési és nyomdai munkák elhúzódnak és késhet a lap megjelenése.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Feladói szerkesztő:

Balási László

Főszerkesztő:

Kászoni József

Főszerkesztő-helyettes:

Muska Ibolya

Szerkesztőségi titkár:

Sándor Attila

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4., Budapest, 1055.

Telefonfax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:

egyházi központokban, a lelkesi irodákban,

vagy egyházi csekkben, Unitárius Ekl. jellegűen.

Evi előfizetési díj: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Feladói kiadó:

Magyarországi Unitárius Egyház

Inf. sz. 25 842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában

(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.)

Tel.: 332-3511)

Feladói vezelt: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:
www.extra.hu/mue

HÚSVÉTI ÁHÍTAT

„Fényt hagyni magunk után!”

...tudom, kinek hittem...”

(Pál apostolnak a Timóteushoz írott második levele első részének tizenkettedik verséből)

Christus ante portas! – Krisztus a kapuk előtt áll! – idézhetjük egy kis változtatással a híres történelmi mondást ma, Virágvasárnapján. Virágvasárnapja az ismert események és a bekövetkező tanulásaival a kiszűrés, az önkiszűrés alkalma lehet és kell is, hogy legyen; modern vallásosságunk szempontjából nincs üdvörténeti, hittani jelentősége. Lárfama, amilyent eleink gyűjtöttak hegyeinken, ha jött a veszély; véres kard, amit végighordoztak hősi elődök, ha a vallásos, keresztény-magyar létünk helytállását kért, emberi életünk fenyegetetté lett!

Mert a mindenkori virágvasárnapni tömegben az szinte kitarulkozik, szent, krisztusi szándékok mellett mindig ott lapulnak, elvegyűlnek a minden rendű és rangú sunyik, helyezkedők, a Jézus bölcsője körül is csak véres sikert elérő Heródes-lelkű, ármánykodó, pusztítani akaró fenevadak, akik a magzatú a tehetetlen agastyánig minden életre és az emberiség alkotta értékekre törnek, akik a virágvasárnap hozzászámításában, önéletről ünneplésben is már Golgotáról álmodnak és készítik annak forogatókönyvét.

Egyszerű, erdélyi unitárius hitünkkel, mi a virágvasárnapni várakozással, megemlékezéssel, az élő és ható szellemű Jézussal megynünk tovább az Ünnepe felé és utána is, akinek útmutatásai, barátsága, szelid ember-sége a sokszor bevehetetlennek látszó hitvárainkat, életünket lelki otthonná teszi, templomná tudja magasztosítani! Ezért ünneplő Testvéreim, beközönlött évszázadunk-évezredünk e tavaszjárásában is ünnepet megszentelő, megáldó ténykedésünk lehet a Húsvét „körüljárása”.

De most ne azzal foglaljuk le gondolatainkat, tavaszi erővel előtörni akaró, megszületni akaró érzéseinket, hogy mi történhetett az első Húsvét alkalmával, hogy hogyan és miért maradt vagy nem maradt a sír üresen. Bár mindig jó az Írás bővítésében élni, de féltő, hogy ünnepre vágyó, hitre, lelki megújulásra váró életünk is üresen maradjon, ha nem „földre néző” szándékkal ereszkedünk alá a misztikum egéből, melléje szegődni annak, aki számunkra „út, igazság és élet” ünnepe előtt és után is! Hagyjunk majd a látomásos asszonyi lelküket, szemtanúknak kikialított jelenlévőket vagy hallomásból vallomástevőket, járjuk úgy körül napjainkban ezt az „eseményt”, ahogy Kovács Gábor: „Kő” című versében, katolikus költőként leírja; jön a hatalom gögös szava: „Jól göngyöljétek lepedőbe, / ki ne jusson a levegőre, / nagy követ tegyetek elébe, / elő ne jöjjön újból élve! / Pecséteket tegyetek a kőre, / tanácsos őrizkedni tőle, / őrség álljon a kő elébe, / elő ne jöjjön újból élve! / Legyen eltemetve örökké, / nevést se említsék többé. / Kiömlött

már a szíve vére, / elő ne jöjjön újból „élve!” / De „Mi haszna kő, mi haszna őrség, / minden zárat nevetve tör szét, / Pecséteket, kőnek haszna nincsen / hatalmasabb az élő Isten! / Megöltétek az élet urát, / de FÉNYE ragyog a sírkövön át, / és élni fog, / élni fog Ó!”

Életünk örök, nagyszülő batyuját vigyük mi is az események felé: tudjuk-e, kinek és kiben kell hinni? Egyértelműnek látszik a felelet: nem azoknak, olyanoknak, akik árnyékok hoznak életünkbe, életünkbe, de igenis azoknak, akik „fényt hagynak maguk után, mint a Messias” – ahogy olvashatjuk Mécis László versében. De eljutni eddig a felismerésig, s ebben a hitben való megerősödésig, mennyt kell tuskodjunk, hogy meggyőződjünk róla, és meggyőzzük a minket körülvevő mikró-vagy makróvilágot arról! Jákobi erővel kell kapaszkodjunk bizonyosság-akarsunkba: addig el nem engedem, amíg meg nem

áld a Vagyok, aki Vagyok. Aty Endré-s elszántaággal oszlassuk lelkünknek barna gyászát, örökös keserő nyugtalansággal „míg hitedet meg nem nyerem”, meggyőztetvén arról, hogy „nem szabad hinni senki másban”, miután „szívbem Ot már megtaláltam, / megtaláltam és megöleltem”. Babits Mihály szinte mérhetetlen szenvedéseiben önmarcangolóan vallja meg, hogy sokszor nem keressük odaadón, mindent megselekedve azt vagy azokat, akikben érdemes, akiknek érdemes hinni: „Ki farag valaha bennünket egészre, / ha nincs kemény vésnök, hogy magunkat véssze, / ha nincs kalapácsunk, szüntelenül dülő, / legfájdóbb mélyünkbe belefűrő fűrő? / Szenvedni annyit, mint diadalt aratni: / Óh, hány éles vasnak kell rajtuk faragni, / míg meltrők nem leszünk, hogy az Ég királya, / beállitson majdan szobros csarnokába”. Juhász Gyula katolikus, papköltő tudja már, hogy kinek kell hinnie, és ebbéli hitének megerősítéséhez gyönyörű sorost kér magának: „Viharodnak palástját áldva add rám, / s villámodat érezzem szívemen! / Óh, grújtis ki engem, mint szent jegenyédet, / hogy égne égiek, s a mély éjszakát, mint áldozati láng ragyogjam át. / Mert égve égni: ez a földi élet! / S beléd havmádni boldog epedőn...” Dsida Jenő, aki szomorú-szelidkép hitével dudorászta húsvéti énekét az üres sziklás mellett, őt sem a sír íjlesztő bizonyta foglalkoztatja, fakasztja dalra, hanem az élő Jézus, akinek nyomán „ahol lépked, jobbra-balra ezer madár fakad dalra s ring, hull-lármzik a vetés”. A költő hisz neki, és tudván, hogy kinek hisz, feltétel nélkül vállalja követni: „földön küszöm könnybe lábadt szemmel, szinte testtelen, Fennakadva túskegön, éjszótét nagy pusztaságon éten, szomjan vágok át, ... S kőben dalolok az égről, pálmás, örök dicsőségéről, ... Mert az égi útnak elve: kúszva, vérzőn énekel-

ve, portól, sártól piszkosan menni mindig biztosan... S kopjék térdig bár a lábam, tudom, az ég kapujában utolélek, Krisztusom!"

Ugye kedves Testvérem, már a golgotai kereszt árnyéka, erősek hitt emberek gyarlóvá romlása, péteresedése, a virágvasárnapi ujjongó tömeg egy részének pálföldülése visszarányába, visszasaalulosodása, a húsvéti úgynevezett események sem tudják lassan visszafogni diadalmas húsvéti hitünk rúgybomlását, tudjuk, kiben kell hinni, kinek kell hinni, azért, hogy örökelet reményével éljünk, akár ünnepeink, akár dolgozunk. Jézus főpapi imájában így fogalmaz: „Az pedig az örökelet, hogy megismerjenek Téged, az egyedül igaz Istent, és akit elküldtél, a Jézus Krisztust.” Ez lehet csak nekünk az Húsvét!

Számunkra, a minden isteni teremtménynek kijáró, küldetésünkhöz kapcsolódó különböző helyzetekben, a próbát a legmagasabb fokon kiálló húsvéti Jézus már rég más, mint a történelmi dogmák, emberek által alkotott előírások rideg kódébe burkolt Krisztus. Olyan Jézussal fogunk találkozni húsvéti ünnepünk hajnalán, mint amilyen az akkori elsők is, asszonyok, özrök, bárki látni akart, akartak, akit követni vállaltak, mert hitte neki, akár tanítványaiként, akár hallgatóiként, akár titkos Nikodémusz-látogatóként. Ez lesz az a Jézus, akinek nekünk is hinni kell és lehet, akivel megjárhatjuk a kiszabott életveket: „En sok éjszaka láttalak már, hallgattalak is számtalanszor, és tudom, hogy te egyszerű voltál, szürke, fáradt és hozzád hasonló. Álmatlanul csavarogtad a számkivetettek útját, a nyomor, az éhség siralomvolgyeit... Hangod fájó hullámokat kavart, mikor a sok beszéd után rekedtet újra szólanı kıldt. Megtépelt és színehagyott ruhádön vastagon ült a nagy út pora, sovány, széltől-naptól cserzett arcodon bronzvörösré gyült a sárgaság, s két parázsoló szemedből sitervege hullottak borzas szakállak az Isten könyvere” – valjia a zsidóól kemény katolikus kereszténynek lett Dsida Jenő. Azt a fényt, ami Jézus után maradt, hitünk szerint az élő, küzdő Istenfia hagyta maga után. Rendületlen hittel bízva Istenben (hitt benne) rövid három év alatt olyan megtört eszmerendzert, szellemiséget valósított meg, amit egy hagyományos zsidó ünnep eseményei nem sodorhattak el, tehettek tönkre. Örökeletű ez a fény, mint ama betlehemi csillag fénye is.

Az egytetemes keresztényiségben belül nekünk is, unitáriusoknak, teremtményi köteleességünk átültetni, beelőplántálni mindennapjainkba ezeken a viharvert tájkon mind jobban és jobban, mert naponta né a veszelő. Ezt a nagyvá tevő történelmi élményt, amelyről Ady így ír: „Óh, Tavasz, óh, Húsvét, / Emberek ós biztatója, / Csak azt szord szét köztünk: / Allandó a tavaszi óra / S ilyen maradt”, a fogvő népet, fogvatózó hitet, fogvatózó keresztény értékeinket nemzeti értékeinkkel együtt a mi „húsvéti” Jézusunk útmutatásai szerint lehet csak megmenteni. Fájdalmasan írja a már többször idézett, magyarrá lett Dsida Jenő: „Fáj a földnek és fáj a napnak, / s a mindenségnek fájdalom, / de aki nem volt még magyar, / nem tudja mi a fájdalom!” Horozzon karjain a szerencse vagy érjen utol a szerencsétlenség, nem szabad kételkednünk Istenünkben, Jézusunk szavaiban. És soha egymás jobbító szándékában, hanem „odúkat és kriptákat pattantó” hittel kell vállalkozni egymás sorsát, keresztény nevet hordozó, de még attól távol álló hazánk sorsát. Lehet, hogy sokáig fog meg „paskolni áztatott kőtől” azzal a szándékkal, hogy megszokjék és elriadjunk, hogy feladjuk keresztény és nemzeti identitásunkat, de nekünk tudnunk kell, hogy kinek hittünk és hiszünk: „s én nem tagadhatom meg Öt, / mikor beteg és reszkető és nincs többé hatalma / mikor palástja cafatos és fekvőhelye szalma”. A befogadott Jézus segít megtar-

tó közösségre, otthonra, testvérekre lenni: „Nincs más testvérem, csak magyar. / Ha virrasztok, miatta állok poszton, / csak tőle kérek kenyeret, / s csak Ő, kivel a kenyeret megosztom. / Sok tévelyég és sok kanyar / után jutottam ide: / ha bűnös is, magyar / s ha tolvaj is, magyar / s ha gyilkos is, magyar, / itt nincsen alki, nincsen semmi de.”

Húsvéti fényben megszentelt Juliánus barátoként, a hitetlenség kódében, a reménytelenség, a magunkat becsülni nem tudás leűző posványában, a lelki és szellemi vakaság áthatolhatatlannak tűnő bozótjában vergődve is menni kell oda, ahol „egymást falja a gyökérzet, egymást titk a viharban”, szólanı az örökelet húsvéti üzenetét, a felemelkedés, megtartatás szoltárát énekelve Méc Lászlóval: „Itthon, kincses Kolozsváron, kuruc Kassán, Pécsert, Pesten / gyilkos gondok sűrűjében élnek félvad magyarok, / Viharverten, formátlanul, / Nagy álomkra kereses-resten; ... / Felkutatni itthon őket, átültetni napos helyre, / ...beoltani Bibliával, sorba mind megkeresztelve / a rokonság fény-vizével, szeretettel: ez a CEL!”

Testvéreim! Hányan felsőhajtunk ezeket a Húsvétunkra szánt üzeneteket olvasva, hallgatva: milyen messze még a cél? Idegen szövegek szelozsmás mormolásától didergő szigereink balzamos simogatásaként, megnyugtatósságok sokkal szobben és lélekel teltebben formálja meg ajkunk, ami a miénk: „Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek egy isteni örök igazságban, hiszek Magyarország feltámadásában!” Ha az ünnepi készülődésben, tavaszvárásunkban, majd pedig ünnepek múltával végképp leütaztunk, „megnyertük” a hitet, keresztényi, egyéni és közösségi életünk áldott, megsokszorozó termőföldje lehet maradó, örökeletű eszméknek, gondolatoknak, álomoknak. A céltér a meghozott vagy kért, követelt áldozatoknak nem is fogjuk már sorolni, számontartani, mert Dosztojevszkij után tudjuk (A Karamazov fivérekől kőrtel siremlekre!): Ha a földbe esett gabonám nem el hal, egyedül marad; ha elhal, akkor sok élet kél belőle.

Azok, akiknek hiszünk, akiknek hiszünk, azok száma nem áll meg Istenünkkel és Jézusunkkal. Történelmi-keresztényi létünk elég hosszú ahhoz, hogy megsokszorozódjon azoknak az előtűnik járónak száma, akiknek érdemes hinni, akiknek magasatos példáján lehet buzdulni, akik hullámzóól lehetnek egy pusztalással fenyegető szellemi-erkölcsi szennyes áradásának. „A Tavaszban minden csoda csodát csinál / S minden drága fizetséget megtérül!” E Húsvétunk is ilyen fog lenni, ha benne az örökkévalóra és nem a mellékésekre, mulandókra figyelünk. Húsvéti-tavaszi biztatókónt még járunk egyet az Istenől ihletett költői gondolatok színpompás-illatos virágmezőjén: „Be kell látnunk: Ha kérdeznek, becületesen felelni kell. A harcot becületesen fel kell venni, az úton becületesen végig kell menni, a szerepet becületesen el kell játszani, keményen és tekintet nélkül. A kapuk mögül ebek vicsozognak, az ablakokból kiköpődsenek és rohögnek... Kemény tárgyak zuhognak a fejünkhez, súlyos, vérező kövek, de néha rőpen sóhaj is, szeretet is, róza is. És este a tüzhely mellett, vagy szuronysos zsandárok között hátrakötözött kézzel, mégis mondognati kell a fellebbezhetetlen, sziklakevény, erőstő ígét: Krisztusnak és Pilátusnak, farizeusoknak és vámosoknak, zsidóknak és rómaiainknak egyezményen szolgálni nem lehet!” (Dsida Jenő). Egy ilyen, húsvéti biztonságos hit által megélt élet után elmondhatjuk Kosztolányi Dezsővel: „úgy érzem...”, hogy e porban, hol lelkek és göröngyök közt botlalom, mégis egy nagy ismeretlen Úrnak vendége voltam, s „tudom, kinek hittem” s most már kell tudjuk mi is, hogy kinek kell hinnünk! Amen!

Balázi László

Unitáriusok a nemzeti megmaradásért

„Képzelen el egy fát, amelynek törzsén át hirtelen egy határvonalat húztak. A fa nagyobb fele odamaradt Erdélyben, néhány ága pedig átnyúlt a szomszédba, az anyaországba. A gyökér tehát Erdélyből eredezik, de a lét már itt van, Magyarországon. Ezért rengeteg küzdelem és győzelem révén, de itt is meg kell keresnünk a megmaradásunk feltételeit” – jellemezte az unitárius egyház jelenlegi helyzetét Rázmány Csaba, az egyház februárban megválasztott püspöke. Lapunknak adott interjújában a magyarságtudatról, a kisebbségi lét küzdelmeiről és a kormány által kidolgozott lelkiismereti és egyház-alapítási törvény módosító javaslatról fejtette ki a véleményét.

– Februárban választották meg a Magyarországi Unitárius Egyház püspökévé. Milyen célokat kíván megvalósítani?

– A februári zsinati tanácskozással lezárult az a folyamat, amely során megújítottuk az egyházunkat. Csökkentettük a főtanácsunk és a zsinati tagok létszámát, a novemberben megtartott főtanácsi ülésen pedig módosítottuk a törvényeket. Ezenkívül új egyházi és világi eljárásokat választottunk. Most arra töreksem, hogy önállósítsam a második budapesti egyházközösségünket. Fontos feladatomnak tekintem a magyarországi szórványvidék lelki gondozását: a Dunántúlon és a Duna–Tisza közén élő hiveinket legalább négy nagyobb lelkesítő körzetbe szeretném besorolni. A fővárosi Hógyes Endre utcában található épületünkben – amennyiben teljes egészében visszakapjuk – egy országos szórványközpont szeretnék kialakítani. Ezenkívül a Nyíregyháza mellett működő cigánymisszió tevékenységére is nagyobb hangsúlyt szeretnék helyezni.

– Mit jelent ma unitáriusnak lenni?

– Az unitárius egyház a reformáció természetes következményeként alakult meg. Napjainkig is az egyetlen magyar alapítású egyházként tartják számon, amelyet az 1510 körül Kolozsvárott született Dávid Ferenc hozott létre. Teológiájának alapja a tiszta és közhírhöz jézusi kereszténység. Dávid Ferencnek köszönhető, hogy az erdélyi rendek, János Zsigmond akkori fejedelem támogatásával, hosszas hitvitá után a Tordán, 1568 januárjában megtartott országgyűlésen kimondták a lelkiismereti és vallásszabadságot. Eszerint mindenki azt a vallást gyakorolhatja, amely a hitével megegyezik, hiszen a hit is-

ten ajándéka. Vallásunk kifejezetten egyistenhívő, legfőbb jellemzői a nyitottság, a tolerancia és a szabadelvűség. Ez a három dolog manapság is alapvető fogalmakat takar.

– A magyarországi egyházak közül talán az unitárius érintette legmélyebben a trianoni döntés.

– Trianon egyik mély sebe és fájdalma, hogy szét kellett választanunk az erdélyi és az anyaországi unitárius egyházat. A Székelyföldön manapság is tömbegyházként vagyunk jelen, a világ többi részén azonban, kisebb-nagyobb létszámú szórványban élünk. Képzelen el egy fát, amelynek a törzsén át hirtelen egy határvonalat húztak. A fa nagyobbik fele odamaradt Erdélyben. néhány ága pedig átnyúlt a szomszédba, az anyaországba. A gyökér tehát Erdélyből eredezik, de a lét már itt van, Magyarországon. Ezért – rengeteg küzdelem és győzelem révén, de – itt is meg kell keresnünk a megmaradásunk feltételeit.

– Ezt úgy érti, hogy az unitárius egyház tagjai a többszörsen is átélte kisebbségi létük miatt erős nemzeti öntudattal rendelkeznek?

– Szekularizált világunkban az intézményesített vallások sokat veszítettek korábbi befolyásukból. A globalizáció és a felgyorsult élet az embereket szinte öntudatlanul is magával ragadja. Mind nehezebbé válik a végső értékek tudatosítása, és folyamatosan gyengül az

egyház, a vallás tudatformáló ereje. Ugyanakkor örvendetes dolognak tartom, hogy hiveink között az erdélyi közös eredet összetartó ereje és az onnan kisugárzó szilárd magyarságtudat továbbra is erősnek mondható. Ennek az apólasát nagyon fontos dolognak tartom. Az unitárius hitet valló szülők a gyermekeiket még most is nemzeti értékeink megtartására nevelik.

– Meg tudják-e tartani az elcsatolt országrészekben szórványsorsban élő magyar ajkú unitárius hívek nemzetudatát?

– Az asszimiláció sajnos nagy kísértés. Akit nem tudunk megkeresni, hogy megőrizze és a gyermekeinek átadja ősei hitét, az valószínűleg előbb-utóbb felszívódik a többségi nemzetben, vagy a közelükben lévő egyházakban. Ilyen értelemben nemcsak az unitárius egyházat, de népünket is nagy veszteség érheti. Sajnos még Erdélyben is komoly lelkesíthiányal küszködünk.

– Az előbb kettőtört törzshű fához hasonlította az unitárius egyházat. Hol van a központjuk?

– Miután Magyarország és Erdély között határvonalat húztak, az unitárius egyház is kettévált. Így az a furcsa helyzet alakult ki, hogy a magyar alapítású egyház az itteni viszonylag kis létszáma miatt az anyaországban is kisebbségi sorsba került. Központunk nincsen, de a nagyobb létszám miatt több intézményünk – így a teológiai akadémiánk – Erdélyben található.

– *Romániában visszakapták az egykor államosított épületeiket?*

– A kolozsvári püspöki hivattalal közös épületben található egykori gimnáziumunkat már visszakaptuk, de a székykereszttűnt – sok egyéb mellett – még nem.

– *A Magyarországi Unitárius Egyház püspökévé választását követően Önt fogadta Mádl Ferenc köztársasági elnök. Miről tárgyaltak?*

– Mádl Ferenc köztársasági elnök úr mindenképp előt a Magyarországi Unitárius Egyház jelenlegi társadalmi helyzete felől érdeklődött. Reményét fejezte ki, hogy a lelkiismereti és egyházalapítási törvény módosítása után az unitárius egyház a történelmi felekezetek sorában elnyeri az őt megillető, méltó helyét. Az elnök úrral a gondoljainkat és terveinket is megbeszéljük. Terveink között szerepel, hogy kiterjesztjük a szociális tevékenységeink körét. Ezt most még a megfelelő méretű helységeink hiánya miatt nem tudjuk megvalósítani. A közelmúltban visszakaptuk a püspöki hivatalunk épületét, amelyben mielőbb kétnyelvű óvodát szeretnénk nyitni, a Hőgyes Endre utcai épületünkben pedig szociális otthont szeretnénk létrehozni. Ez utóbbi azonban még csak terv, hiszen az épületnek csak a negyedét kaptuk vissza.

– *Ön minék tekintí a vallást: magánügynek vagy közügynek?*

– A vallás szerintem közös magánügy, hiszen önmagában is közösséget jelent. A vallást persze ma-

gányosan is lehet gyakorolni, viszont ha közösségi életben gyakorolják, akkor az az emberséget, a családsszellemet, a nemzeti érzést, a jó értelemben vett együttműködést formálja az emberekben. Ezért szerintem az egyház inkább közügy, mint magánügy.

– *Mi a véleménye a lelkiismereti és egyházalapítási törvény a kormány által kidolgozott módosítási javaslatáról?*

– Mi unitáriusok büszkék vagyunk arra, hogy hazánk földjén, Erdélyben hirdették ki először a vallásszabadságot. Ez korszakalkotó dolog volt abban a világban, ahol emberek sokaságát gyilkolták le vallásos hitükért. Mi unitáriusok mindig azt vallottuk, hogy csak olyan világnézet minősülhet vallásnak, amely a természetfelettre irányuló, rendszerbe foglalt hitelveket bír. Szerintünk nem tekinthető egyháznak az a csoport vagy egyesület, amely elsődlegesen politikai, pszichikai, parapszichikai, sport-, gazdasági vagy oktatási tevékenységgel foglalkozik. A vallásszabadságot azonban sokféleképpen lehet értelmezni. Ez nem azt jelenti, hogy nem vallási célú szervezeteket egyházként lehessen bejegyezni. Határozottan kijelenthetem, hogy jónak tartjuk és egyetértünk a kormány által a parlament elé terjesztett törvény-módosítás szövegével.

– *Különbséget tehet-e az állam a különböző állami kedvezmények biztosításánál egyház és egyház között?*

– Véleményem szerint különbséget tehet, mert az államnak joga van mérlegelni: a társadalom, vagyis a köz java érdekében milyen értékrendszert kíván külön kedvezményekkel is támogatni.

– *Milyen alapon mérlegelhet az állam?*

– Csakis azon az alapon, hogy az adott egyház milyen társadalmi hasznossággal bír. A hitelvekből tehát sosem indulhat ki.

Jeszó Ákos

(Megjelent a Magyar Nemzet 2001. március 3-1 számában.)

Még néhány szó a Zsinatról

Egyházunk életében a Zsinat mindig nagy jelentőségű. Olyan esemény, amely minden unitárius érdekel, és joggal igényelheti, hogy arról részletes tájékoztatást kapjon. Így volt ez az idén, február 3-án tartott Zsinattal is.

Sajnálatos, hogy a jó két hónappal azelőtt meghirdetett időpont ellenére az Unitárius Elet (UNEL) című lapunk szerkesztősége egyáltalán nem gondoskodott arról, hogy egy nagyobb terjedelmű összefoglaló beszámoló adjon közre. Ez az oka, hogy csak egy felemás betoldás került az előző lapszámba.

Ugyanez történt a TV-adással is. Március 11-én az MTV 1-es csatornáján csaknem egy egész óras egyházi adást vezethetett le az UNEL volt főszerkesztője, de annak keretében sem hangzott el egy szó sem a Zsinatról, sőt még Egyházunkról sem.

Nem az én tisztém részletes beszámoló készítése. Jelen írással is csak az előző számban megjelent rész-tájékoztatót szeretném kiegészíteni, mert úgy vélem, hogy lesznek még akiket ez is érdekel.

Mindenekelőtt az egyházi Alaptörvényünknek a 2000. november 18-i Főtanács által történt módosításról kell szólnom.

Ez a módosítás nem „kospiratív” módon történt, ahogy azt bárki is feltételezhetné. Kezddött azzal az általános felhívással, hogy mindenki, akinek ezzel kapcsolatos bármiféle elgondolása volna, tegyen javaslatot.

Ezeket összegyűjtve elkészült az első tervezet, amelyet tanulmányozásra és további javaslattevére megkaptak az Egyházi Képvisező Tanács összes tagjai, valamint minden lelkes és egyházközség, a lelkesek kötelezése mellett, hogy azt a hívek rendelkezésére bocsátva, részletesen ismertessék, és minden egyháztagunkról kérjenek további észrevételeket, javaslatokat.

Az így beérkezett javaslatokat feldolgozva, és csaknem valamennyit a tervezethez belefoglalva készült el az a kiegészített tervezet, amelyet az Egyházi Képvisező Tanács újra megtárgyal, tovább módosított, és csak ezután küldte a Főtanács elé megtárgyalás és jóváhagyás végett.

Az így véglegesített Alaptörvény több lényeges kérdésben változtatta meg az eddigi előírásokat, különös hangsúlyt helyezve arra, hogy az Egyház belső és külső élete világosan szabályozott és áttekinthető legyen.

Ennek keretében minden lényeges kérdés eldöntését a különböző vezető szervek testületi határozataira – és nem egyszemélyes döntésekre – bízza, így küszöbölve ki az egyéni tévedések lehetőségét.

Gazdasági téren is ez a helyzet. Az egyénileg utalványozható legnagyobb összeg 2000 (kétezer) Ft gyorsaság, amelyet az Elnökség tagjai indokolt esetben adhatnak.

Az egész Elnökség együtt 150.000 Ft értékig rendelkezhet, azzal a megszorítással, hogy minden ilyen kifizetésről a legközelebbi Egyházi Képviselő Tanács-i ülésen be kell számolni és jóváhagyást kérni.

Ennél nagyobb érték felett és minden ingatlanügyletben (értéktől függetlenül) az Egyházi Képviselő Tanács dönthet, és döntéseit a Főtanács (Zsinat) ellenőrzi.

További biztonsági intézkedés, hogy minden, az Egyházat anyagilag vagy más módon elkötelező okmány csak a püspök és főgondnok együttes aláírásával érvényes. Megszűnt az a régi gyakorlat, amely lehetővé tette, hogy egyéni tévedés – esetleg befolyás – következtében, egyszemélyes aláírással lehessen az Egyházat kedvezőtlen helyzetbe hozni.

Föntemódosítás az is, hogy a Zsinat (és Főtanács) tagjainak szűz nagyságrendű számát az új törvény a felére csökkentette. Ennek oka egyrészt az anyagi gondokkal küszködő Egyházunkban a takarékoság, másrészt a hatékonyság javítása. Kis egyházunk összlélekszámahoz képest aránytalanul nagy volt a főtanács létszám, és ennek ellenére a vidéken – főleg szórványban – élő híveknek alig volt képviselete.

A jelenlegi Zsinat v. Főtanács tagjai hivatalból az egyházi központ, Egyházi Képviselő Tanács és Elnökség tagjai, az egyházi szervezetek (Dávid Ferenc Egylet, Ifjúsági Egylet stb.), bizottságok, alapítvány, kft. vezetői, továbbá minden egyházközség lelkésze és gondnoka.

Választott tagok a budapesti 3 egyházközség által választott 2-2 (összesen 6) tag, valamint a vidéki egyházközségek és szórványok képviseletére a Főtanács által választott összesen 6 tag. Ezzel a területi szempontból arányos képviselet is biztosítva van.

A Zsinat és Főtanács összetétele azonos. Hatáskörükben is csak annyi az eltérés, hogy a Zsinat kizárólagos joga a püspök és főgondnok választása, püspök és lelkész avatása, az egyházi törvények megalkotása és az egyházi ünnepek meghatározása.

Minden egyéb az Egyházat érintő kérdésben a Főtanács vagy a Zsinat egyaránt eljárhat.

Rendes zsinati ülést minden 4-ik évben, főtanács-i ülést minden 2-ik évben kell tartani.

A megválasztott egyházi tisztségviselők megbízatása 4 évre szól. Azelőtt ez a határidő 6 éves volt, és a legutóbbi választás 1994 novemberében történt. Azoknak a mandátuma tehát, akiket akkor választottak, a 2000. év végével lejár.

Ezért tűnik indokolatlanul elmarasztalónak és tévesnek az UNEL 2001. évi első számában megjelent olvasói levél, amely szerint azokat, akik addig olyan hűségesen szolgálták Egyházunkat „az elmúlt évi Főtanácson leválították”.

Azon a Főtanácson senkit nem váltottak le. Mindösszesen a túlnyomórészt függetlenül haladó idős újabb 6 esztendője telt el, és nekünk tudomásul kellett vennünk, hogy megbízatásunk ideje – saját törvényünk ere-

jénél fogva – letelt. Ezt egyszerűen fogadjuk el, azzal, hogy főlegesen miatta bárkiben bármiféle rossz érzést keltenél!

Az is tény, hogy a felére apadt létszámú Főtanácsba nem lehetett ugyanannyi tagot választani, ahány azelőtt volt.

Ettől még nem csökken és nem sűrül azok érdeme, akik Egyházunkat hűségesen szolgálták, és akiket ezért a jelen- és utókor unitáriusai részéről köszönet és elismerés illet meg.

Abban viszont igazra lehet a levélíróknak, ha nehezményezi, hogy a leköszönő tisztségviselők sem az egyházi vezetőségnek, de még az egész Zsinat egyetlen tagjának sem jutottak észébe legalább pár köszönő, elismerő búcsúszó erejéig.

Több mint félszáz olyan lelkes unitáriusról van szó, akiket annak idején egyházszerevetükért és ragaszkodásukért választottak a különböző funkciókba, és akik becsülettel helytálltak. Mindenki saját fel fogása és képességei szerint, szívvel-lelkel szolgálták Egyházát, és ha nagyéna egyikük-másikuk esetleg kisebb tévedésbe esett volna, tetteiknek vezérlő éle akkor is az Egyház érdekeinek – általuk szükségesnek vélt – védelme volt.

Azt hiszem Egyházunk minden tagja ugyanígy tudja, és ha a Zsinat keretében – sajnálatos „kihagyás” miatt – ezt senki nem szövegezte meg, azért a leköszönők érdeme tény marad, amelyre a jelen- és utókorunk hálával és elismeréssel kell emlékeznie.

A Zsinat alkalmával általános tisztségviselő-választás történt. Mindössze a püspöki szék betöltésével kapcsolatban keltek számrány olyan mementódnak, vagy jóhiszeműnek nem nevezhető szövegek, amelyek nem is volnának figyelemre érdemesek, ha nem adnának tápot további félre meggyarazásokra.

Tudni kell azonban, hogy a választások jelölések alapján történtek. A Főtanács által kiküldött jelölőbizottságnak 3 egyházi és 3 világi tagja volt, akik már a Főtanács alkalmával bejelentették és később is hirdették, hogy minden a jelöléssel kapcsolatos javaslatot készséggel meghallgatnak és – törvényes határok között – figyelembe vesznek.

Sem a püspöki, sem más tisztségre nem volt szokásban, és törvényesen sincs olyan korlátozás, amely a női jelölteket kizárta, vagy hátrányos helyzetbe hozta volna.

A választások lebonyolítása szabályszerűen történt, majd a megválasztottak ünnepélyes keretek között tettek esküt, vállalva Egyházunk hűséges szolgálatait.

Ezután leköszönő tisztségviselők nevében (alulírott) köszöntöttem a megválasztottakat, Nekik eredményes, jó munkát kívántam azzal, hogy vezérelje cselekedeteiket az Egyház szeretete.

A leköszönők nevében megköszöntem a 6 évvel azelőtt nekünk előlegezett bizalmat, amelynek őszinte szívvel és teljes odaadással igyekeztünk megfelelni, és örömlényre szolgálni, hogy anyagilag (gazdaságilag), törvények és minden más szempontból sikerült rendezett viszonyokat teremtek átadni szeretett Egyházunkat az utánunk jövőeknek.

Következett a megválasztott Püspök úr és Főgondnok úr beszéde, amelyeket az UNEL előző száma már ismeretett a zsinati ülés bezárásáig történtek leírásával, amelyeket itt nem ismételtem meg.

Kérem a gondviselő Istent, óvja és őrizz meg drága Egyházunkat az idők végtelenjéig!

Dr. Murvai Sámuel
tiszteltetbi főgondnok

Az apostoli igehirdetés (2. rész)

Jézus feltámasztása és mennybevétele

A Péter apostolnak tulajdonított pünkösdi beszéd a héber és a hellén zsidó férfiak azzal vádolta, hogy az Isten által csodákkal és jelekkel igazolt Jézust a pogányok keze által felszegték és megölték. Mentségükre ugyanakkor két körülményt hoz fel, egyrészt, hogy Jézus szenvedése és halála Isten elhatározott döntése és terve szerint történt, másrészt, hogy mind a nép, mind az előjárók tudatosságából cselekedtek. Isten azonban nem hagyta az ő küldöttjét, Krisztusát a halál enyészetében, hanem feltámasztotta és maga mellé emelte. A zsidóságnak be kell látnia és meg kell bánnia bűnöségét, hogy Istentől bocsánatot nyerjen, amelynek jeléül – a mindenség eszkatologikus újáteremtéséhez kapcsoltan – újra elküldi közejük Jézust. Amíg ennek az újra-éljövételnek a feltételei nem teljesülnek, a feltámasztott Jézus az ég, a mennyek fogadják be. Zsidó hallgatósága felé azt is jelzi a péteri beszéd, hogy végső prófétaéknél küldi el Isten a népek azt, akinek ő adja a Lelket és szájába a szót (5 Moz 18, 18). Ezen a hivalkozott öszövetségi helyen Isten két következményt fűz a Mózesnek tett ígéretéhez, éspedig először, hogy ha valaki nem hallgat az Isten nevében mondott ígére, akkor azt Isten felelősségre vonja, másodsor pedig, hogy ha ez a próféta olyan ígét mondana Isten nevében, amelyet ő nem parancsolt, akkor magának a prófétaéknak kell meghalnia (5 Moz 18, 19-20).

Jézus fellépése és igehirdetése, valamint perbefogása és keresztaláírása itélése azt mutatja, hogy Jézus magának és majd apostolainak és követőinek állítása szerint, valóban Istentől kapta a Lelket, és valóban az ő ígéjét szölte a népek azzal, hogy aki követi őt, az üdvözüli, aki pedig elutasítja, az elkárhozik. A zsidó vezetők, különösen a szadduceus papság viszont nem fogadták el Jézus messiási küldetését és Kajafás szavaiból következtethetően (Jobb, hogy egyetlen ember haljon meg a népet, semhogy az egész nép elveszen – Jn 11, 50) Jézus követésében a zsidóság alapintézményeinek (a körülmetéléssel jelzett kiválasztottság és szövétség, az egész zsidóságot egybetartó jeruzsálemi templom, a pogányoktól való elkülönülés és az életvitel rituális szabályai) feladását és ezzel önálló nemzeti létét és fennmaradását veszélyeztetve látták. Ugy ítélték, hogy Jézus nem azt hirdeti, amit a zsidóság a mózesi könyvekben Isten szavaként értett, és jogosak látták, ha az egész nép fennmaradása érdekében véglegesen kiküldták Jézust a zsidóság történetéből és halálra adják. Ebben az értelmezésben Jézus halála – az evangéliumok szerint is – próféta mártírhálál volt, amelyet valóságos emberként, testi-lelki fájdalommal kellett elszenvednie.

A Názáreti Jézus keresztaláírása az akkori római világban nem tűnt olyan világraszóló érvényű eseménynek, mint amilyennek a két követő évezred igazolja. A tanítványok szemében azonban már az evangéliumok szerint is egy új világkorszak kezdetét jelentette. Márk és Lukács is úgy ír, hogy az egész földön sötétség támadt, Máté pedig még földrengés-

ről is szól, sőt – éppen a világkorszak-váltás jeleként arról is, hogy sok elhunyt szent (ti. meghalt igaz) teste feltámadt, és kijöve a sírból, Jézus feltámasztását követően meg is jelentek a szent városban. A húsvét felől tekintve ezt a keresztaláírás ugyan rendkívüli jelentőségűnek vallották, mindemellett a Názáreti Jézus kinszenvedésében emberi halála volt, amelyet már az őskeresztény nemzedékek számára is sok kétség kísért. Elsősorban az jelentett nagy kérdést, hogy Isten miért hagyta az Igaznak, az elküldött felkentének megölését, saját választott népe által.

A szinoptikus evangéliumok ezekre a kétségekre még nem keresnek bonyolult válaszokat, és megelégszenek a harmadnap feltámasztás, az apostoloknak szóló megjelenés, majd – Lukácsnál – a mennybemenetel megváltásával. Második könyvében azonban maga Lukács is olyan beszédet tulajdonít Péternek, amely szerint Jézus szenvedése és keresztaláírása Isten elhatározása és terve szerint történt volna (Ap csel 2, 23). Máshol (Ap csel 3, 18) azt is mondja Péter, hogy Isten ezzel azokat a jóslatokat teljesítette be, amelyeket próféta által már előre megmondott. Ebben a második lukácsi könyvben Pál apostollal a szerző lényegében ugyanazt mondja, mint Péterrel. Pál leveleiben található meg Jézus keresztaláírása az a megvilágítás, amelyet a 2. századtól egyre terjedően a kereszténység túnyomó nagy részében mindmáig vallanak, és amelynek lényege, hogy Ádám ösbűne miatt a halhatatlannak teremtett ember halandóvá vált minden nemzedékében. Ádám bűne átered minden nemzedékre és minden egyes emberre, amelytől Jézus váltott meg azal, hogy önként feláldozta büntelen életét. Isten elfogadta ezt az életáldozatot, és megnyitotta a büntől való megtérés és majd az örökélet elnyerésének lehetőségét. Pál apostol krisztológiájában Jézus halála nem emelte őt ki az emberi létezés kereteiből, ahová asszonytól való születése révén egyértelműen tartozott. Az első emberrel szembeállítva Pál a második Ádámnak nevezi a Názáreti Jézust.

Az öszövetségi hit szerint az ember születése, élete és halála Isten döntésétől függ, a halálban az Istentől kapott életerő véglegesen elhagyja az embert, aki a seolban, az alvilágban árnyékszerűen létezik ugyan, de Istennel minden kapcsolata megszűnik, Isten nem törődik többé vele. Az embert olyan élőlénynek tartották, amelynek teste és lelke csak oszthatatlan egységben létezhetik, és a test-lelék-szellem önálló létezésének görög gondolatát, vagy akár a lélekek a testtől különvált továbbélésének hitét nem vallották. Amikor pedig akár a testről, akár a lélekről külön is olvashatunk, az öszövetségi gondolkodásban mögöttük mindig az egységesen egész embert kell értenünk. Ezt a felfogást még nem törték át a kereszténységben később rendkívüli jelentőségűvé vált azok a hitelvek, amelyek az emberi halált az üdvösséges és boldog igazi létbe való át lépés küszöbének, az Istennel való igaz létezés kezdetének tekintik.

A halál minden ember elkerülhetetlen sorsa, amelynek véglegességét nehéz elfogadni, és amelynek valamilyen feloldására, a létezésnek továbbfolytatására az emberi gondolkodás és hit keresi azokat a válaszokat, amelyek bizalmat, vigasztalást, reményt kínálnak. Ezek a válaszok a társadalmak kultúrájától, a transzcendens létezés mikéntjének elfogadásától, az emberről és a világról megformált ismeretek tartalmától függően igen változatosak és időben is változóknak lehetnek. A két-két és fél évezreddel ezelőtti geocentrikus világképben a földet háromszintű felépítésben képelték el. A kozmosznak és így a földnek is a létezését időben ciklikusnak gondolták, amelyben a korszakok (aeonok) váltják egymást. Egy-egy ilyen világkorszak kozmikus katasztrófával zárul, és az új világkorszak új teremtéssel indul, amelyben Isten új és befejezett világot és embert alkot meg.

Tudott dolog, hogy a vallásos ember- és világképpel a keresztény ó- és középkorban nem lehetett vitába szállni, és a tudományos gondolkodásnak is alkalmazkodnia kellett hozzá. A történelmi újkorban a gondolkodás és a tudás eredményei azonban már olyan átütő erejűekké lettek, hogy fokozatosan a vallásos ember – és világképe is behatoltak, és keretük merevségét is feloldották. Most az új évezred kezdetén pedig már a római katolikus világgegház is olyan álláspontra helyezkedett, hogy szabaddá tette a dinamikus és evolúciós világ- és emberkép elfogadását a teológiában és a krisztológiában is. A vallásos és a tudományos gondolkodás között ilyen módon kialakult kölcsönhatás mindemellett nem vezetett oda, hogy tartalmuk és módszerük sajátos vonásai feloldódjanak. A vallásos hit területe a transzcendens létezés, amelyet a természettudományok nem ismernek és nem művelnek. Ugyanakkor a vallásos hit a tapasztalati világ jelenségeinek ismereteit és kutatását át kell engedje a természettudományoknak. Ilyen következetes elhatárolás megszüntetheti a vallás és a tudomány, a hit és az ismeretek ütközéseit és azt a képzetet, hogy a tudás és a vallásos hit össze nem egyeztethető. Vonatkozik ez olyan alapvető problémákra is, mint a test és a lélek viszonya, a halál és a feltámadás, a halál utáni élet és az örökélet, az üdvözülés és az elkárhozás ítélete, amelyek az ember és a világ, az ember és Isten viszonyának legalapvetőbb kérdései.

A Názáreti Jézus karizmatikus küldetésűdata a közvetlen közeli korszakváltás okán Izrael népét az új világkorszakba akarta átvezetni, ahol csak a szeretet jelentheti a tökéletességet, a teljességet. A mózsi törvények és az emberalkotta életszabályok megtartása Isten országának, uralmának megvalósulásához nem elegendő. Beszédei és példaadása szembekerültek a vezető zsidó rétegek (farizeusok, írástudók és főként a szadduceus főpapság) felfogásával és érdekeivel, amely szembenállás fokozatosan áthidalhatatlanná vált. Jézusnak nem lehettek kétségei a zsidó vezetők végletes álláspontját és az ő várható sorsát illetően, de küldetésének isteni indíttatásában és saját karizmatikus kiválasztottságában sem, amelyet feltétlenül életénél fontosabbnak érzett olyannyira, hogy kész volt küldetéséért a halált is vállalni. Kereszthalála ilyen értelemben a sokak,

az egész Izraelért hozott életáldozat volt, amelyet kifejezetten úgy van nem keresett, de amelyet kész volt magára vállalni. Jézus bizonyára annak a meggrázó, felkavaró hatásnak is tudatában döntött, amelyet kivégzése vált majd ki a társadalomban. Az evangéliumokban egyértelműen ez az emberi, prófétai mártírhálál tárul elénk. A legkorábbi evangéliumi hagyomány szerint maga Jézus is úgy érezte, hogy elhagyta őt Isten, amikor ezek lehettek utolsó szavai: Éloi, Éloi, lama sabaktani.

A kereszténység kétezer éves története fényesen bizonyítja, hogy a zsidó vezetők terve visszázára fordult, és Jézus Krisztus – földi küldetésének teljesítésével – az egész emberiségre kiható olyan világtörténelmi fordulatot indított el, amely alig három évszázad után kiteljesedett és korunkra is meghatározó tartalmú. Ebben a kozmikus hatásúnak hite értekelhető eredményben éppen a egyetlen keresztálalhöz, majd még határozottabban a halálból történt feltámasztáshoz kapcsolódó hit jelentette a legfontosabb tényezőt, és a tradicionális kereszténység ma is úgy vallja, hogy Jézus feltámadásának hite adja a dogmarendszer csúcspontját, amely nélkül a keresztény tanítások nem állhatnak meg. Előre bocsájthatjuk, hogy az első évszázad forrásai (Pál apostol levelei és a szinoptikus evangéliumok) Jézus feltámadását sem emelték ki az emberi létezés kereteiből. Az első korinthuszi levélben Pál szoros párhuzamba állítja a krisztusi és a benne hívők emberi feltámadását: Krisztus feltámadt és mi is feltámadunk!

Az evangéliumi feltámasztási szövegek hangsúlyozzák Jézus valósgós testi megjelenését a tanítványok körében, akik vallják, hogy a visszatért Jézus testi jelenlétéről – többféle módon – meg is győződtek. A pünkösdi beszédben Péter is hivatkozik arra, hogy Jézus Isten akaratából nem maradt a holtak birodalmában és az ő teste nem látott elmúlást. Péternél az apostolok ennek valamennyien tanúi voltak úgy, hogy az a tanúságtétel csak az apostoli körre nézve lehet hiteles. Pál másképpen ír, hiszen ő nem a földre testi valósgósan visszatért Jézussal találkozott látomásában, hanem csupán látta képt és halotta hangját. Krisztus feltámadását ő is testi feltámadásnak mondja (miként így beszél az emberek majdani feltámasztásáról is), de hozzát teszi, hogy ez a test már nem a romladó, hanem a romolhatatlan, következőképpen szellemi. A testi megnevezést sem az apostolok sem Pál nem a lelkivel szemben használja, hanem miként a zsidó kortársak gondolkodása is – az egész személyi voltot hangsúlyozza. Pál a lukácsi zárt apostoli körnek szóló megjelenéssel szemben azt is állítja – bár az evangéliumi hagyomány erről mit sem tud –, hogy legalább ötszáz további személynek is megjelent volna a Feltámadott. Ennek az állításnak az elfogadása nem csak az apostoli kör karizmáját tenné vitatottá, de nem felel meg annak a péteri állításnak sem, hogy a feltámadt Jézus Krisztus megjelenése csak a benne hívőknek szól, annak részesei csak ők lehetnek.

Amíg a keresztény teológia és krisztológia a feltámadásba vetett hit megvallását alaptételnek tartja, addig a tudományos gondolkodás fejlődése és terjedése különösen éppen a feltámadás hittételével szemben támaszt bizonytalanságot és kétkedést.

Ennek a kétségtelenül jelenlévő és erősödő feszült-ségnek a feloldását körülkérni is arra a Péternek tulajdonított véleményre építve találhatjuk meg, miszerint az Isten által feltámasztott Jézus látható megjelenése nem az egész népek szót, hanem csak azoknak, akiket Isten erre előre kiválasztott (Ap Csel 10, 40-41), vagyis akkor is és most is nem a valóságos megtapasztalásokban, hanem a hitélményekben rejlik a megoldás.

Jézus feltámadásának (a sírból való kilépésének) nem volt és nem lehetett tanúja senki. A legkorábbi és egyben a legmegbízhatóbb beszámoló Pál apostolnál olvasható, az első korinthusi levélben, amely szerint ő, aki a földi Jézust egyáltalán nem ismerte és semmiképpen nem volt a tanítványa, mintegy másfél esztendővel a kereszthalál után látomásban (és nem személyes találkozásban) részesült. Jézus tehát nem a megtapasztalható valóságban, hanem Pál lelkeben és hitében jelent meg, amely megjelenésről a Pál mellett lévő kísérők semmit sem láttak és hallottak. A galatákhöz címzett levélben Pál maga írja, hogy az őt kiválasztó és elhívó Isten nyilatkozta ki őbenne (az ő lelkeben és hitében) Jézust, Isten Fiát. Istenben hívő keresztényhez méltatlan dolog lenne olyan felfogás, hogy Pál látomása merőben az ő szubjektív ügye volt, hiszen Istenrel való emberi kapcsolatok hordozója, az isteni sugalmazásoknak (a Szentlélek működésének) az észlelője, felgőgyője éppen az emberi lélek lehet. A mai ember hite szerint a transzcendens és immanens Isten nem közvetlen esetenkénti akciókkal irányítja a teremtett világot a beteljesedés felé, hanem az emberi alkotó erő felhasználásával, amelyhez vezető és ellenőrző eszközként megadta neki a hit és a szeretet csodálatos ajándékát.

A Jézus feltámadását valló hit lényegét mind saját korának, mind pedig azóta is minden nemzedéknek két evangéliumi kijelentés adja meg, amelyet mindkét evangélista magának Jézusnak tulajdonított. János evangéliumában Jézus így búcsúzott tanítványaitól: a világ nem lát többé engem, de ti megláttok, mert én élek ... én az Atyában vagyok, ti énbennem, én pedig tibennetek (Jn 14, 20-21). Máténál pedig Jézus szavai a tanítványokhoz így hangzottak: Mert ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevében, ott vagyok közöttük (Mt 18, 20). Két évezred óta Jézus folyamatosan jelen van a benne hívő keresztények lelkében, ám ennek a lelki jelenlétnek a módja a hitet megélt ember saját gondolat- és hitvilágától, de a kor és a környező társadalom hatásaitól is függően igen változatos lehet.

Pál apostolt nem fűzte érzelmi kapcsolat az élő Jézushoz, az ő személyes kötődése a Feltámadotthoz szót, akinek hívását lelki élményen keresztül kapta meg, és amiről teljesen érthető és hűsleges beszámoló írt. Ehhez hasonló, ugyancsak elfogadható és hiteles Jézus-élménye is ma embereké is lehet. Az evangéliumok szerzői a második-harmadik nemzedékig továbbadt hagyományt írták meg, és nem csupán az apostolok egymástól is eltérő személyes Jézus-kötődései, de a formálódó gyülekezetek hite és gondolkodása is érvényesült bennük. A tanítványok nyilvánvalóan ugyancsak lelkükben-hitükben kapták meg a feltámadás élményét, de minthogy ők

Jézus egész működése idején együtt lehettek vele, újra és újra a vele átélt személyes emlékek toltak előtérbe, mint a közös étkezések, az együtt végzett halászat, a tőle hallott köszöntések, intelmek, tanítások. Teljesen érthető, hogy Péter lelkét és emlékezését a per, az ítélet és a kereszthalál idején tanúsított félelem, megingás és hűtlenség nyomta, és a Feltámadottal való lelki találkozásában erre kívánt volna megértést és bocsánatot kapni és hallani.

Az apostolok saját éltél élményeiket beszédek keretében a kortárs (elsősorban a zsidó, majd a hellénzsidó és a pogány) hallgatóknak akarták átadni mint Jézus kiválasztottságának és küldetésének legdöntőbb bizonyosságát. Az avilágból, a halál birodalmából való visszatérés az antik gondolkodásban egyáltalán nem volt idegen, az öszvetségi hit pedig Isten mindenhatósága keretében a mennyekbe való elragadást (Illés, Énok) ugyancsak ismerte. A háromszintű világképben az egymáshoz közeli sőt érintkező szintek (az isteni, égi, az emberi földi világ és a holtak avilága) együtt alkották a szervesen összetartozó mindenséget. A kereszten a szokakért meghalt Jézus szellesszá az avilágban várakozó elhunytakhoz éppen olyan érthető volt a kortársaknak, mint személyes újra megjelenése a harmadik napon, majd ezt követően – a tanítványoknak átadott küldetés után – felemeltetése a mennyei Atya mellé.

Korunk ember- és világképét is tekintetbe véve, Jézus feltámadásának azok a leírásai, amelyekben halála előtti élő állapotban tér vissza a földi életbe és jelenik meg tanítványai körében, beszél és étkezik velük, megbízásokat és utasításokat ad nekik, egyáltalán nem megyőzőek ahhoz, hogy szilárd hit épülhessen rájuk. Teljesen elhibázott következtetés lenne azonban mindebből a feltámadás hitének a fenntartásáról is lemondani, amelyre az apostolok is építkeztek, és amelyet a kereszténység azóta is hitrendszere fundamentumának vall. A negyedik évszázad zsinatain elfogadott hitvallásokban az apostoli elbeszélések emberi kereteiből Jézus egész személyét kiemelték, és valóságos isteni természetet tulajdonítva neki, nem csupán származását és születését, de halála utáni létezését is olyan természetfeletti keretek közé helyezték, amelyek egyre kevésbé fogadhatók el a nem csak mélységesen hinni, de ugyanakkor gondolkodni is akaró embernél. Amiként mi a történeti Jézusban valóságos emberi létezésében is a Krisztust látjuk, mint ahogyan ezt az apostolok tették, Jézus Krisztus feltámadását is – ugyancsak az apostolokhoz hasonlóan – csak emberi keretekben tudjuk értelmezni.

Az apostolok feltámadási élménye az ő lelkükben feltámadt Jézussal találkozott, aki nem az érzékekkel megtapasztalható létezésben maradt velük, hanem a transzcendens létmódban. A mai hívők között természetesen számosan lehetnek olyanok is, akik misztikus képzetekben, látomásokban élik meg a Jézussal való találkozást, de a gondolkodó és hívő keresztény számára más út is nyitva áll. Ugyanaz az élő, tanító és kijelentő Jézus Krisztus, aki az apostolokat nem hagyta magukra halála után sem, ma is tanít és vezet, hogy megismerjük az isteni és az emberi szeretet gyakorlatában keresztül az emberi létezés igaz értékét. Az ő feltámadásának bizonyosságát a mi hitünkben-lelkünkben megvalósuló élő jelenléte adja.

Dr. Sztankóczy Zoltán

Akik előttünk jártak...

A fenti cím alatt közli lapunk azon megemlékezéseket, melyek éppen a március-áprilisi időszakban, illetve ebben az évben aktuálisak.

Mind a négy személyiség világi érdeme szerint ismert a magyar kultúrában, és büszkék lehetünk arra, hogy e négyből három unitárius elődként is kiváló volt.

Bartók Béla

Bartók Béla születésének 120. évfordulóját országzerte, sőt országhatáron kívül is megünnepelték. Magyarországon az évforduló ünneplése éppen egyidőben zajlik a Tavaszi Fesztivállal, és a fesztivált gazdagítják a Bartók Bélával kapcsolatos zenei rendezvények. Színpadi műveit újraértelmezve méltó és kevésbé méltó bemutatók születtek.

Egyháznak megemlékezése csendes és tiszteletteljes.

Bartók Béla 1881. március 25-én Nagyszentmiklóson született. Nagyváradon, Besztercén, Pozsonyban tanult, majd 18 évesen a budapesti Zeneakadémia zongora tanszakos hallgatója lett, 20 évesen volt első budapesti koncertje.

Zeneakadémiai tanulmányait külföldi hangversenyek követték, miközben Dohnányi Ernőnél képezte tovább magát. 1907-től a Zeneakadémia zongoratanára lett. Korai kompozíciói Brahms, Schumann, a késői Wagner, Liszt és Dohnányi zenéjével mutatnak rokonságot.

Egyidejűleg elkötelezett híve lett a magyar nemzeti zenei hagyomány ápolásának. Később érdeklődése a paraszti népzene felé fordult, amely nem kizárólagosan a magyar, hanem a környező népek zenéjének kutatását is jelentette.

Az 1910-es évek végén az Operaház mutatta be *A fábiól farragott királyfi* c. táncjátékát és *A kékszakállú herceg vára* c. operáját, melyek sikert jelentettek számára.

A korai sikerek után, Párizsban az új magyar iskola zeneszerzőjeként mutatkozott be. Ekkor műveit dissonzáns, válsághangulatot kifejező hangzásvilág jellemzi, amit abban az időben sokan elutasítottak. Fiatal előadóművészek, kritikuskor révén vált mégis lehetővé, hogy ez időből való művei bemutatásra kerüljenek.

A 20-as években munkásságában új koncepció érvényesült, nevezetesen a népzene elemeinek felhasználása. Korszakos jelentőségűek 1926-os zongoraművei, a *II. és III. vonósnyegyes* és a *II. zongora-verseny*. Ebből az időből származik a *Cantata profana* is. Az 1930-as években zeneműveit és írásait elismeréssel fogadták.

1935-40 közötti zenei korszakában fontos szerepe volt a klasszikus és népzenei hagyomány ötvözé-

sének. 1940 után Amerikában született művei: *Concerto, III. zongoraverseny*. Zenéje romantikus stílusokkal gazdagodott.

A nagy zeneszerző 1945-ben halt meg New Yorkban.

Zenei munkássága eredményeképpen hatalmas életművet hagyott az utókor számára: színpadi és zenekari műveket, zongoraműveket, kórusműveket, dalokat és nem utolsósorban zenéről szóló írásokat.

A fentiek többnyire mindenki megtanulja, illetve tudja középkorok korára.

Am Bartók Béláról megemlékezni csupán adataival nem elég. Mi unitáriusok Bartókot gondolkodása, vallása szerint is magunkénak valljuk.

A harmincöt éves Bartók 1916-ban választotta maga és Béla fia számára az unitárius vallást. Erdélyi zenekutató útjai során találkozott az unitarizmussal, és ott találta meg a maga személyes hitvallását is, ahogyan Szabolcsi Bence zenetörténész nevezte a Cantata profanat.

A kilenc csodaszarvasfiúról szóló román kolinda szövegre épített mű zenei mondanivalója: „... csak tiszta forrásból”. A tiszta forrás forrásvidékét Bartók Béla Erdélyben találta meg, talán ezért választotta az erdélyi alapítást, a tiszta forrásból – a bibliai forrásokhoz visszatérő – táplál-

kozó unitárius egyházat vallása otthonává.

Géniuszával összeegyeztethető volt, hogy soha nem volt kívül álló közömbös gondolkodású, világához, emberhez, népéhez mindig közel maradt.

Életműve halhatatlanságba emelte a nagy zeneszerzőt, zenekutatót, zongoraművészt.

A XXI. század elején, születésének 120. évfordulóját ünnepeelve megrendít a gondolat, hogy egyre fogy a róla szóló élő emlékezet.

Édesapja születésének 100. évfordulóját még velünk ünnepelhette fia, ifjabb Bartók Béla, aki hosszú évekig egyházunk főgondnoka volt. Az ő elvithatatlan érdeme, hogy élő emlékezetét írásaiban megőrkítette.

Bartók Béla egyike azoknak „akik előttünk jártak...”, és előttünk jár most is emberi nagyságában.

Muszka Ibolya

Németh László

1901. április 18.–1975. március 3.

Németh László Nagybanán született. Apjának népi származása, valamint elhivatott tanári tevékenysége meghatározó maradt a fia egész életében is. Iskoláit, majd egyetemi tanulmányait – rövid bölcsészkarri kiterő után – a budapesti egyetem orvoskarán fejezi be.

Az orvosi diploma megszerzése után 1925-ben megnősül – miután a Nyugat irodalmi pályázatán egy parasztnovellájával első díjat nyer. Felesége, Démsusz Gabriella később hat gyermeket szült, akik közül ketten korán meghaltak. A kezdetben fogorvosi, majd iskolaorvosi praxis mellett kezdi meg irodalmi tevékenységét. Először költőnek készül.

Kritikáival, magyar és külföldi kortársairól írt tanulmányaival hívja fel magára a figyelmet. 1932-ben saját folyóiratot indít (*Tanú*), amelyet egyedül ír és ad ki. A négy éven keresztül megjelenő folyóirat az európai kultúra lényeges pontjaira hívja fel a figyelmet a magyar sorskérdések mellett. Ebben a korszakában elsősorban tanulmányírónak tekintik magát.

Magas szociális érzékével, s mivel úgy látja, hogy az évszázadok folyamán az ország gazdasági és irodalmi életében a magyarság kisebbségbe szorult, csatlakozik a parasztság felemelkedését szorgalmazó népi írókhoz. Nemcsak nyugat-európai nyelveken olvas – a klasszikus görög és latin mellett –, hanem a szomszédos kelet-európai nyelveket is elsajátítja, legalább az olvasás fokán. A környező, két nagyhatalom közé szorított államok közös sorsát felismerve, a „tejttestvériség”-et, a szomszéd-barátságot propagálja. Mindenekfelett azonban a minőségesség megvalósításának szükségességét hirdeti. Regényei, tanulmánykötetei jelennek meg, s nem véletlen, hogy legnagyobb hatású tanulmánykötetének címe: *A minőség forradalma*. Színpadi műveket is ír.

A második világháború közepette a két nagyhatalom érdekszférájába került országnak a „harmadik”, a saját, a magyar út követését ajánlja, amely a hazai kozmopolita-liberális irányzat hívei körében – máig sem szűnő – támadásokra ad okot. Nationalizmussal valódjákl!

A magyar parasztság, az onnan származó értelmiség felemelkedését a nemzeti jövő zálogának tekinti, s nemcsak írásban, de tetteiben is a népfőiskolai eszme szolgálatába szegődik: 1940-ben a saját házat ajánlja fel népfőiskola céljaira.

A háború kapcsán mind a német, mind a szovjet-kommunista hatóságok elől bujdosni kényszerül.

A háború alatt népes családjával (négy leánygyermeké van) sok megpróbáltatáson megy át, majd egy vidéki városban, Hódmezővásárhelyen nagy lelkesedéssel kezdi el a mindig is vágyott pedagógusi tevékenységet: óraadó tanárságot vállal, pedagógiai kísérletet végez, a rokon tantárgyak összevonásának lehetőségét vizsgálja, emellett segíti a népművelés megszervezését, előadásokat tart és tanulmányokat ír a témáról.

Az ötvenes években fordítói munkát kénytelen végezni, de a „gályapad”-ból laboratóriumot igyekszik csinálni. Többek között Wilder, Tolsztoj, Jirásek, Gorkij, Goszman, Goncsarov, Shakespeare, García Lorca, Ibsen, Kleist műveit fordítja.

Világirodalmi kapcsolatait jelzi, hogy műveit számos nyelvre lefordították. Regényei közül az *Izony* tizenhét, a *Gyász* tizenkét, a *Bűn* kilenc és az *Égető Eszter* négy nyelven jelent meg. Drámáiból a *Galilei* nyolc, a többiből a *VII. Gergelyt*, *A két Bolyait*, *A II. Józsefet*, *A Huszt*, *A Széchenyit*, *a Nagy családot* és az *Utazást* csak egy-két nyelvre fordították. Tanulmányai is számos nyelven megjelentek.

Az 1956-os forradalom idején meg egyszer felemeli szavát a minőségi szocializmus, a magyar út mellett, utána a Tihanyi félszigetre vonul vissza, miközben megtört, de sokat támadott tagja a magyar irodalmi életnek. Legfontosabb tanulmányai csak 1989-ben jelenhetnek meg. 1957-ben, amikor a kormány az értelmiséget kívánja megnyerni, Borsos Miklós, Fülep Lajos, Kodály Zoltán, Szabó Lőrinc és Timár József mellett ő is Kossuth-díjat kap. A kitüntetést személyesen nem veszi át, a vele járó pénz a hódmezővásárhelyi gimnázium könyvtárának ajándékozza, s jelentős összeget oszt szét titkon a forradalom üldözöttjei között.

A forradalom utáni években főként történeti és társadalmi drámáival szerepel az ország színpadjain. 1965-ben Kodály Zoltán társaságában Bécsben Herder-díjat kap. 1969-ben megkezdik összegyűjtött műveinek a kiadását, de ebben az évben kezdenek egyre súlyosabbak lenni hypertónia betegségének szövődményei. Lassú, nehezen megélt progresszív következik be, amelyben a leépülés ellen heroikus küzdelmet folytat, míg végül, látását gyakorlatilag elvesztve, 1975 márciusában meghal.

Nevét utcák, iskolák, irodalmi társaságok őrzik – a tisztelők és követők tábora mellett.

Dr. Lakatos István

Mikó Imre

Ahogy a kagylóban hallható a tenger zúgása, úgy tökrözi Mikó Imre életútját az erdélyi magyarság XX. századi története.

Ha a légi utazás utolsó perceinek megszokott szertartásai közben az utasnak ideje marad, hogy kitérítse a genfi repülőter betonjára leereszkedő gép ablakán, bal oldalon megpillanthatja a Lac Léman (magyar néven a Genfi-tó) partján Genf város panorámáját. Jobbfelé viszont egy kisváros apró házai tűnnek elő, de ez már francia terület, mivel a repülőter kifutópályája gyakorlatilag egyben a határvonal Svájc és Franciaország között. A városkát Ferney de Voltairenek hívják. Hajdani neves lakójának a nevét viseli.

Ha a város szélén belesünk az ódon körkerítés réseibe, egy kis parkban áll, árnyas fák alatt álló egyemeletes kastélyt pillantathatunk meg, melyben Voltaire, hosszabb bolyongás után, 1760-tól Párizsba történő diadalmas, de egyben utolsó visszatéréséig élt, írt és alkotott.

Ezen a ponton kapcsolódna mai előadásomhoz az elmondottak. Ha ugyanis valakit felkérnek, hogy tartson előadást Voltaire-ről, az íróról, minden valószínűség szerint kimerítően boncolgathatná tragédiáit, kevésbé sikerült eposzait, novelláit, kisregényeit. De óhatatlanul szemben találja magát azzal a felismeréssel, amit Szerb Antal így fogalmazott meg: „Voltaire maga is többnek érezte magát, mint csak írónak ..., minden sorát azért írja le, hogy vele közvetlen hatást gyakoroljon a társadalomra.”

Ugyanez a meghatározás igaz Mikó Imrére is, és szűk látókörűség illethetné az előadót, és méltányatlanság volna Mikó Imrével szemben, ha ez az előadás csak mint írói mutatót nézi, és csak írói munkásságának ismertetésére szorítkozna. Engedelmezzék az érdeklődésük kereteit kibővítve, a szűkre szabott idő határain belül megkísérlem az életútjába beágyazva ismertetni Mikó Imre írói munkásságát.

Kezdjük tehát az elején, időrendi sorrendben követve életútját, amely 1911. március havában indult el Bánffyhyunadon és 1977-ben ért véget ugyancsak márciusban, Kolozsváron.

Előjáróban esjtünk néhány szót a gyökerekről. A bölöni Mikó családról 1614-ben esik az először a lustrálás keretében. Mikó Lőrinc abrudbányai követ az 1791-iki erdélyi országgyűlésen; Ferenc 1849-ben Küküllő vármegyében ügyvéd, később törvényszéki tanácsos, Sámuel és Lőrinc testvérek, akik 1848-ban éltek, előbbi tanító, egyebek között Bölöni Farkas Sándor tanítója, utóbbi városi és országos

képviselő, jogtudós, az unitárius egyház vezető embere.

Apja, Mikó Lőrinc szintén a jogász pályára lépett a családi hagyományokat követve, mindaddig, amíg 1915-ben kivезényltek a frontra. És a gyerek 11 éves korában, 1922-ben ismerte meg igazán apját, amikor egy számára idegen ember „az előszoba küszöbén megállt, rövid kabát volt rajta – később én örököltem –, posztósapka, tömött hátizsák, s az egyik kezében kis veder szerszámaival, mert a fogás idején sokféle mesterséget folytatott”. Így írja le Mikó Imre a krasznajorszki fogolytáborból 7 év távollét után hazaérkezéskor apával történt találkozását a

Csendes Petőfi utca című önéletrajzi posztumusz könyvében, melynek befejezését a halál már nem engedte meg számára.

Nomen est omen. Ezt írta könyve első fejezete elé a szerző, mivel élete és munkássága összeforrt azzal a házzal, amely abban az utcában állt, amelyneknek egyik fele Petőfi, másik fele Avram lancu nevét viseli. (Ma az utca teljes hossza Avram lancu

nevét viseli. Szerk. megj.) Petőfiét, aki a néhány házzal arrébb álló Biasini szállóban töltött néhány napot, amikor Szendrey Júliával visszatérőben volt a koltói nászútról. És Avram lancuról, akiről nagynyja mesélt neki gyermekkorában, hogyan látogatta meg néhány napján őket Verespatakon, megöregedve, családva a bécsi császárkirályban, és járva a hegyeket, szomorú dalokat furulyázva. És amikor megpihent, megkérdezte a dédapát: ugye nem voltam rossz ember? És megnyugodott, amikor ezt a választ kapta: nem volt lancu bácsi, az idők voltak rosszak.

Így is lehet emlékezni a múltra, az utca névadóira, a Biasini szálló lakóira, Petőfibre, Bálcescúra, Bölöni Farkas Sándorra, Szendrey Júliára, Veronica Miclere és Boncza Bertára. És úgy is, ahogy Petőfi és Bálcescu látogatását megörökítő emléktábla mellé felkerült harmadik emléktábla méltatlan és hazug szövege megpróbálja, gyűlöletet szítva, a történelmet meghamisítani.

És mi adhatott volna még több indíttatást és útra-valót Mikó Imrenek, mint a ház szomszédságában levő Házsongárdi temető, Erdély Pantheonja, ahol nemcsak Erdély és az unitárius egyház nagyjai, hanem a Mikó család őseinek sírhantjai jelölték ki életútját és életfilozófiáját.

Számbaréve a múltat, immáron saját sorsára fordítva a szót, a gyerek a háború alatt mint magántanuló végezte iskoláit az Unitárius Kollégiumban, majd 1919-től mint rendes tanuló folytatta tanulmányait. A család felírói tagjainak az élete pedig ezalatt

jól példázta az értelmiség háború utáni helyzetét Erdélyben.

A fogságból hazatért jogász apa az egyháznál kapott titkártanácsosi állást, folytatva nagypapja hagyományait, és tevékenyen részt véve a kisebbségvédelmi munkában is az egyház képviselőiben.

Bíró nagybátyja a Renner börtöngyár kertészetében dolgozott, melynek vezetője az a Kun Sándor volt, aki később bátyja után kivándorolva a Szovjetunióba, „ugyanabban a betegségben halt meg, mint Béla”.

Imre bátyja együtt lakott sógorával, Kelemen Lajossal, és mivel Kelemen Erzsikevel együtt sok idő töltötték a Petőfi utcai házban, mindkettőjük jelentős hatással volt a gyerekek fejlődésére.

1928-ban tette le érettségi vizsgáját, és egyetemi tanulmányait a kolozsvári egyetem jogi karán folytatta. Érdeklődése már akkor a nemzetiségi lét, a kisebbségvédelem jogi garanciáinak tanulmányozása irányába fordult.

1930-ban az egyetem mintegy 400 magyar hallgatója először az egyetem szenátusától, majd annak elutasítása után a közoktatásügyi minisztertől engedélyt kér Mikó Imre vezetésével magyar diákegylet létrehozására. Amíg azonban ez a kezdeményezés nem járt sikerrel, Jancsó Béla irányításával és László Dezső szerkesztésében létrehozzák a romániai magyar főiskolások lapját, *Erdélyi Fiatalok* címen.

A lap és a mozgalom célja demokratikus nemzeti jogok biztosítása, a magyar nép, mindenekelőtt a parasztság társadalmi problémáinak feltárása és az együtt élő népek kölcsönös megismeretéseinek előmozdítása.

Ennek a célkitűzésnek a jegyében jelenik meg 1932-ben a 21 éves Mikó Imre szociográfiai tanulmánya *Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés* címen, amely feltárta az erdélyi magyar parasztság társadalmi elenességét és nemzetiségi elnyomatásának az összefüggéseit.

1934-ben jogtudomány doktorátust szerezve 2 évet tölt ösztöndíjasként Párizsban, ahol a nemzetiséggel foglalkozó munkákat dolgozza fel a Népszövetség vonatkozó kiadványainak felhasználásával, és ekkor vesz egyértelműen irányt a nemzetközi nemzetiségjog-védelem alapos megismerésére.

Párizsból visszatérve megírja *Az erdélyi kérdés az európai közvélemény előtt 1865–1920* című tanulmányát, és ezzel is bizonyította felkészültségét, valamint tehetségét, az Országos Magyar Párt titkára lesz 1936–1938 között, majd annak betöltése után 1938–1940 között a Magyar Népközlösség bukaresi jogvédő irodájának a vezetője. Erről így ír: „Lettem a balszárny a polgári politikai mozgalomban.”

Ezen időszakban nyert tapasztalatai alapján arra a szomorú következtetésre kénytelen jutni, hogy a magyarság nemzetiségi jogait előíró nemzetközi szerződéseket nem tartják be. Felismerésének alapjául szolgáló anyagokat rendszerezve, összeállítja *Huszonkét év* című munkáját, amely a téma egyedülálló egyetlen összefoglalása a mai napig.

A második bécsi döntés után, 1940. október 7-én Teleki Pál javaslatára 46 közéleti személyiséget hívnak be a képviselőházba, és közöttük van, mint legfiatalabb, Mikó Imre is. A bevitt észak-erdélyi képviselők

még ugyanebben az évben létrehozzák az Erdélyi Pártot, melynek először tagja, majd 1941. május 28-tól az elnök gróf Teleki Béla mellett főtitkára lesz.

Ennek keretében Teleki Pál nemzetiségi politikájának megvalósításán fáradozik, a nemzetiségek közötti megbékélés érdekében, melyet egy képviselőházi beszédében így fogalmaz meg: „Az a felfogásunk és azt szeretnők, hogy nyugalmi állapot jöjjön létre a nemzetiségek és a magyarság között.”

Az ország politikájának jobbrtolódása és a háborúban bekövetkező fordulat, Kállay Miklós külpolitikai irányvonalának – a németektől való fokozatos elszakadás – felismerése, és annak érdekében történő munkálkodás jellemzi Mikó ezen időszak alatti tevékenységét, beleértve a szervezett munkássággal való kapcsolatfelvételt is. Az észak-erdélyi kommunista mozgalom vezetőjével, Józsa Bélával történő nyílt levélváltása ennek tanúbizonysága. Az 1944. augusztus 23-i romániai fordulat után létrehozzák az Erdélyi Magyar Tanácsot, melynek fő feladatait a háborúból való kilépést tekintik, valamint az anyagi javak és emberi életek mentését.

Tevékenységének értékelése jellemző, hogy 1944 telén a Dunántúli a nyilasok számon kéri nagybátyjától unokaöccse tevékenységét, akit baloldalinak, kommunistanak és árulónak tekintenek.

Itt jegyezzük meg a sors fintoraként, hogy az 1989-es változás után létrehozott rövid életű, és Mikó Imre nevét zászlójárta tűző mozgalom ellenkező célkitűzései miatt, a család Afrikában élő legidősebb tagja nyílt levélben volt kénytelen tiltakozni, előadva, hogy Mikó Imre nevét az életművével ellenkező ideológiát hirdetőknél nincs joguk felhasználni.

Visszatérve a háborús időszakra, ezen idő alatt, melynek során nemzetformáló és sorsdöntő kérdések, valamint problémák megoldásával volt elfoglalva, a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem jogi karán, mint előadó is foglalkozik tevékenységének jogi alapjaival, és megírja habilitációs munkáját *Nemzetiségi jog és nemzetiségi politika* címen. A megjelenés időszorúságát az adta meg, hogy 1944-ben volt 75. évfordulóját az ügynevezett nemzetiségi törvény megalkotásának. Az 1868. évi XLIV. törvénycikk nemcsak Magyarországon, hanem Közép-Európában is az első hatályos jogszabálygyűjtemény volt, amely a nemzetiségi jogokat egyetlen önálló törvénycikkben összefoglalva, az alkotmány szerves részévé tette.

Nomen est omen. Tevékenysége jutalmul megismétlődik az apa harminc év előtti sorsa: hadifogolyként a Szovjetunióba viszik, és Csehov szülővárosában, Taganrogban tölt éveket. Ahogy az apa románul tanult a hadifogságba, miután értesült az erdélyi változásokról, ő a három hazai nyelv és az angol, valamint francia ismerete mellé megtanul oroszul.

Hazatérve tsz esztendeig tanít a Brassai Liceumban orosz nyelvet és irodalmat – mert közben tanári diplomát is szerzett belőle –, tankönyveket ír, orosz klasszikusokat is fordít.

Majd az 1950-es évek végén elbocsátják tanári állásából, és 1951. utcai könyvárusként tartja el családját. De nem adja fel. Így ír erről Beke György: „A vá-

sárló diákok közül nagyon-nagyon kevesen tudják, hogy az előzőeken, mindig derűs kiszolgáló nemcsak történelmi nevet hordoz, hanem történelmi életet is, családja és önmaga révén az erdélyi értelmiségi nemzedékek folytonossága nyúlik át a jelenbe és a jövőbe, a konok élni akarás és mélyen puritán tisztesség, emberség jogán."

Közben ír. A fordítások során elleszte az esszé írás műhelytitkait, elsajátította mesterségbeli fogásait.

Idézzük a Honpolgárok és világpolgárok című könyvének előszavát, ahol az esszé műfaji sajátosságáról ír.

A műfaj védelmében

Boldog az a szakember, aki teljesen el tud merülni tanulmányai tárnájában, kinek számára a tudomány személytelen, s akit csak az adatok téglarakása és az értelmezés kötányja, nem pedig a kőművesek buzgalma érdekel. Tudja, hogy tudományt művel, ismeri barátait és ellenségeit.

Boldog az elbeszélő, aki – ha történetesen tudósról ír – nem azzal tördök, hogy hóse egy léppéssel vagy egy mérfölddel jutott-e előre az igazsághoz vezető úton, hanem csak az embert keresi benne, akár a görcső, akár a sakktabla mellett nyilatkozzék is meg. Tudja, hogy amit ír, az szépirodalom, s a megértést az irodalombarátoktól várja.

De mit tegyen az, aki egyforma érdeklődéssel fordul a mester és a mű felé, s nem akarja elválasztani egymástól a világban lejátszódó emberi és az emberben lejátszódó világot? Különösen, ha a múltnak egy olyan hatásterületén keresi az embert, mint a társadalomtudomány, az állambölcsélet, a művelődéspolitikai. Az ilyen az irodalombarátok a szakemberhez küldik, hogy nekik magyarázza homousiont, a szakma ismerői pedig a múltlélemben, mert ő bizonyára több megértést tanúsít a szakdolgozatok lírai kitérői iránt.

Pedig ez az út sem járhatlan. Filozófusok indultak el rajta, „a tudványt szakhoz nem kötők”, történetírók szélesítették ki, mert a történelem átfogja az egész látóhatárt, irodalomtörténeteszek tették járhatóvá, az igazi irodalomtudomány ugyanis egy kissé mindig művészet. S bár a PEN Club fogalmában ez a megtűrt műfaj a verssel és novellával egyenjogúvá lett, azért mégis – mint a hibridek általában – védelemre szorul. És magyarázatra. Még a lexikonok is gyakran megfélemedeznek az esszéiről.

Böloni Farkas Sándorról, Brassairól, Babeşről, Macchiavelliről, Morusról, Rousseauról jelennek meg esszéi. Majd ezt követik a Honpolgárok és világpolgárok; Orbán Balázs nyomdokain; A bércre esett fa című tanulmányai. És jönnek az életregények: Az utolsó erdélyi polihisztor; Petőfi Erdélyben; Akik élettem jártak. Végül visszatérés a régi témához: Nyelv és jog; Nemzet és nemzetiség; Nyelvhasználát és jogtörténet Erdélyben, Az együttélő nemzetiségek jogegyenlősége. És legutolsónak a befejezetlen Csendes Petőfi utca. Melynek befejezésére már nem jutott idő, pedig addigra már rendeződtek életkörülményei, és nyugodt körülmények között alkothatott. 1970–76 között a Kritérion kiadó lektoraként formálta és alakította a magyar nyelvű könyvkiadás arculatát. Mindezek mellett – a családi hagyományokat követ-

ve – az Unitárius Egyház főgondnokaként munkálkodott egyháza érdekében.

Valóban ráillik a latin mondas, amit hajtánában a latinul tanuló diákok legelőször megtanultak: Ora et labora!

Már a halálos ágyán írta a Csendes Petőfi utca utolsó fejezetét, és bár a fejezet még csak az 1940-es évekek foglalkoztát, a bevezető sorok már előrevetítik a vég közlekedtét.

Ó, kedves Petőfi utca

... és benne a régi Zsakó-Mikó ház! Hároméves voltam, amikor mint gyermeket ide hoztak, és remélem, hogy innen már csak vinni fognak – nem is olyan messzire. Nem is tudnák máshol élni hazamosabb ideig. Azt írta a világhírű szomszéd: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk.” Hogy mért vagyunk a világon, arra sokféleképpen lehetne felelni. Ezért én inkább így mondanám: ha már a világon vagyunk, hát legyünk otthon valahol. S számomra az otthon a családi ház és a temetődjai utca. Nem Broadway és nem Boul, Mich; ha hivatkoztam is rájuk, csak azért tettem, mert ottjártamban is a Petőfi utca járt az eszemben. Mert a mi városunkban sem a legszebb vagy műemlékekben leggazdagabb utcája. Mint ahogy én sem vagyok az utca régi és új lakói között a legnevezetesebb. S mégsem tudnék megválni tőle, mert életem elválaszthatatlanul összefonódott egyetlen, hof rozzant, hof hivalkodó házával, tavasszal megnyírt szilfatorával, egy közepes útszakasszal a Szabók bástyájától a Blasiniig, átvonuló árnyakkal, akik már csak bennem élnek. S most mégis búcsúznom kell a Petőfi utcától, hosszabb időre, mint bármikor.

1977. március 21-én fejezte be földi pályafutását Mikó Imre, és március 29-én a családi hagyományoknak megfelelően a Petőfi utcai ház udvarán, a kőművesek bástyája előtt vettek búcsút tőle a háttámaradottak. Felesége halála után pedig vele együtt végső nyughelyére került a Házsongárdi temető családi sírkertjébe, nem messze azok sírjától, kiket könyveiben megörökített, vagy akiknek arcképét ott függnek ma is az Unitárius Püspökség dísztermében: Brassai, Berde, Kriza, Böloni Farkas Sándor, Mikó Lőrinc, Kelemen Lajos és tágabb körben pedig azok, akik előtte jártak.

Befejezésül hadd mondjam el, amikor ennek az előadásomnak a megtartására vállalkoztam, nem mértem fel a feladat nagyságát. Később jöttem rá, hogy – amint azt a bevezetőben említettem –, itt nem lehetett csak egy írói munkásság bemutatására szorítkozni, itt egy olyan életutat kellett csak nagyon vázlatosan bemutatni, aminek keretét Európa XX. századi történelme szolgáltatta. Kérem, ezért nézzék el az előadásom fogyatékosait, mivel Mikó Imre életútjának a bemutatásához nemhogy 20 perc, hanem 20 óra is kevés lenne.

Álljon itt végezetül a családi gyászjelentés néhány szava, amely tökéletesen jellemzi Mikó Imrét: „Alkotóereje teljébe ragadta el őt a halál. Kérdelmess, munkás élete, szerénysége, erkölcsi magatartása mindig példaként fog előttünk állni.” Nem volna ez a szomorú jelentés teljes, ha nem idéznénk Reményik Sándor szavait: „A holtam után ne keressetek, leszek sehol – és mindenütt leszek.”

Mikó István

Tóth István (1892–1964)

Az unitárius festőművészek sorában – Bolóni Sikó Miklós és Türi Jobbagy Károly után – most Tóth István rajztanár és festőművészről emlékezünk meg.

A törököl származású, de Marosvásárhelyre költözött család gyermekeként a kolozsvári Unitárius Kollégiumban tanult. Rajzkészsége már diákorban feltűnt, és a kollégium akkori rajztanára, Kövendi Nagy Gyula irányításával végezte első művészi szárnypróbálgatásait. Kelemen Lajos „Művészettörténeti tanulmányok II. k.” (1984) c. munkájában mutatta be az elfelejtett, de újra felfedezett művészt. Többek között elmondta, hogy Tóth első, anyagiakban is jelentős sikerét diákkorában, 1909/10-ben érte el, egy véletlennek köszönhető esemény következtében. Huszár Károly, néhai abafíji nagybirtokos, családja történetével foglalkozva, Tóth Istvánra bízta családfájának művészi kidolgozását, amely oly mértékben sikerült, hogy annak tiszteletdíjával alapozhatta meg a művészi pályán való elindulását. Kelemen Lajos említett munkájában még egy epizódot idéz fel, amely ugyan csak Tóth tehetségét tanúsította. 1912-ben – írta Kelemen Lajos – Sándor Imre „Cimerleletek” c. II. kötetének címeit készítő, akkor Kolozsvárt dolgozó heraldikus festőművész, Kőpeczi Sebestyén József néhány rajzával megkésztet, és Sándor Imre azt Tóth Istvánnal készítette el. Amikor a munka megjelent – írta Kelemen Lajos – és Sebestyén azt átlapozta, nem emlékezve minden címerképre, emlékezőtehetsége hanyatlásáról panaszkodott.

Tóth kolozsvári tanulmányai elvégzése után Budapesten, a Rajztanárképző Intézetben fejlesztette rajzkészségét. Itteni tanulmányait 1914-ben fejezte be, éppen az I. világháború kitoréskor. Így az iskola padjait elhagyva, a kolozsvári 51. gyalogezrednél kezdte meg katonai pályafutását.

Négyhónapi kiképzés után a bukovinai, majd a lengyelországi frontra irányították, ahol rajzolni kezdett. Parasztokat, utcaképeket, katonatársait, előjáróit rajzolta le. 1915. augusztus 14-én tüdőbólvést kapott. Ebből felgyógyulva Prágába, majd újra az orosz frontra kerülve, rajzaiban örökölte meg a kiképzés és a lövészárk világát. 1917-ben Trieszt mellé került, ahol tüdőbőle kiújult. Budapesti és prágai gyógykezelése után ismét Felső-Olaszországba került, ahol megbízást kapott a „Károlyi-hét” megrendezésére. 1918 nyarán – az akkor már főhadnagy – Tóthot Prágába rendelték, az 51. gyalogezred háborús történetének illusztrálására. Amikor október végén kitört a prágai forradalom, Tóth éppen nyolcnapos szabadságát töltö-

te. Mire visszatérhetett Prágába, a kaszárnyában hagyott rajzainak nyomomazott.

A forradalom után rövid ideig szülőinél, Désen tartózkodott, majd 1919 elejétől a kolozsvári Tanárképző Intézet gyakorló középiskolájának rajztanáraként tanított. Az Intézet megszűnte után néhány évig a Marianum, majd 1925-től a kolozsvári Unitárius Kollégium rajztanára volt.

Mint tanárról, az Unitárius Közlönyben (1998. május–július) Hegedűs Miklós emlékezett meg. Amint írta „lelkiismeretes, emberi közelséggel” tartotta meg óráit. Rajzolandó tárgyait úgy mutatta be az ifjúságnak, hogy azzal példát szolgáltatott a korabeli társadalmi életben való részvételre. Ismerte a tanulóiúság lelki világát. Meleg emberiséggel irányította az életben való tapogatózásait.

Ha kellett igazságos fenytéssel, hulló szigorral, tisztelet ébresztve vezette és irányította a tanulókat. Tehetségesebb növendékeit – a kötelezően előírt órákon túl – külön „művészi rajzra” is oktatta, így kívánva fölébresztetni bennük azokat a művészi hajlamokat, amelyekkel ő is bőségesen rendelkezett.

Tóth István elsősorban mint rajz- és festőművész vált ismertté. Ceruza és tusrajzait Borbély István (Unitárius Közlöny 1920. 84. old.) művészi alkotásoknak mondta, a művészt pedig úgy mutatta be, mint aki jó ismerője a rajztechnikának. Miniatűr képeivel a XVIII. századot hozta vissza, és az olasz és a német rézmetszeteket idézte. Rajzaival a miniatűr virágkorának témáit közvetítette, de voltak jellegzetes erdélyi – házakat, falurészeket, hidakat, erdőket – ábrázoló képei is. Figurái mint mellékalakok a táj kiegészítő részeit képezték. Egy korabeli lapvélemény szerint képeit a kidolgozás finomsága, a mikroszkopikus elosztás és a tárgy izléses megválasztása jellemezte. Festményei olaj- és vízfestmények voltak, de használt színes krétát is. Témája ugyanaz volt, mint aquarellejeinek.

Munkájával jelen volt az illusztráció művészetében is. Így többek között ő készítette el a „Tizenegyek” néven ismert irodalmi csoportosulással 1923-ban megjelent kötetének kiegészítő ábráit, Vári Albert: „Bibliai képek az újszövetségéből” c. tankönyv képeit (1932), Péterfi Lajos: „A székeskeresztúri unitárius br. Orbán Balázs Gimnázium 150 éves emlékünnepe (1944) c. munka címlapját, Jánosi Béla: „Körbe, körénk gyerekek” (1924) c. mesekönyve és Nagy Péter: „Oh kedves Kolozsvár (1926) kötetének képeit, de a Pásztortűz, a Művészeti Szalon, az Erdélyi Helikon, a Magyar Nép című lapok értékét is Tóth István illusztrációi növelték.

Tóth 1921-ben jelentkezett linóleummetszeteivel. Ennek első lépése a „Tíz eredeti linóleummetszet” és a „Szinfoltok Erdélyországból” címet viselő 10 művészi linóleummetszetet tartalmazó mappa, melyek Kós Károly előszavával jelentek meg. Linóleummetszettekkel Tóth a falakon levő kontár munkák háttérbe szorítását és a művészi munkáknak előtérbe helyezését kívánta elősegíteni.

Tóth említett rajzain, festményein, illusztrációin, linóleummetszetein kívül „A magyar díszítés alapformái” c., a kolozsvári Minerva R.T. kiadásában (1940) megjelent könyvével ért el átütő sikert. Ebben a munkában ismertette azokat a népi motívumokat, melyekkel a háziipar föllendítését, vele az egyszerű emberek anyagi körülményein való javulást kívánta elősegíteni. E könyvből bemutatta a virágok, az állatok, a ruhák, a háztartási tárgyak, famunkák, himézések, varrások stb. díszítő elemeit. A munka a benne elérhető cél háttérbe szorítása miatt az „alvó csipkerózsika” sorsára jutott, s csak a múlt év végén értesülhettünk a könyv újabb, hazai kiadásáról. A most megjelent könyvet így mutatták be: „Olyan kincsestára a századelő festőművészetének, mely a vizuális nemzeti emlékezetet rendszerezi. Dokumentum az utókor számára, egyben szemet gyönyörködtető forrásmunka is.”

Tóth István alkotásaiból az 1920-as és 1940-es évek eleje között főleg Kolozsvárt rendezett kiállít

tásokat. Ezeken nem csak saját alkotásait mutatta be, hanem tehetségesebb diákjait is, de van tudomás arról is, hogy 1937-ben az ő kiállításán került sor az akkor Besszarábiában tanító Benczédi Sándor szobrászművész bemutatására is.

Tóth István aktív tagja volt az Unitárius Egyháznak. Ezt bizonyítandó, 1925-ben a Suky-család birtokán, Magyarszovátton levő középkori unitárius templom vakolata alól előkerült festményeiről készített rajzokat, melyek egyedüli emlékei az azóta megsemmisült képeknek, majd a nyárádszentmártoni templom befedése tanúsította egyháznak szeretetét. Az Unitárius Kollégiumban kiállított képeivel egyháza népszerűsítését szolgálta. Mint az Unitárius Irodalmi Társaság tagja, az unitárius eszmék irodalmi támogatójává lépett elő.

Tóth egyszerű, hivalkodásmentes művésztanárként élte le életét. Nem vágott sem elismerésre, sem kitüntetésre. Így kevesen tudják, hogy a világháborúban II. o. Ezüst Vitézségi Éremmel tüntették ki, a Román Népköztársaság címerpályázatán dicsőreteként kapott (1948), az oktatás területén elért eredményeierért egyetemi s. tanárrá léptették elő, linóleummetszeteiből pedig többet a Minisztérium rendelt meg.

Halála 1964 májusában, 72 éves korában tüdőgyulladás révén következett be. A kolozsvári házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Kelemen Miklós

PÁLYÁZAT

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma a 2001. évben az alábbi pályázatokat hirdeti

- I. Pályázat célja: egyházi épületeken történő felújítási és karbantartási munkálatok elvégzése.
Pályázat összege: 400.000 Ft, azaz négyszázezer forint.
Pályázhatnak a magyarországi Unitárius Egyházközségek.
- II. Pályázat célja: számítógép és programok beszerzése.
Pályázat összege: 300.000 Ft, azaz háromszázezer forint, amelyet egy pályázó nyer el.
Pályázhatnak a magyarországi Unitárius Egyházközségek.
- III. Pályázat célja: szeretetszolgálati és karitatív tevékenység támogatása.
Eszközök, felszerelések beszerzése.
Pályázat összege: 500.000. Ft azaz ötszázezer forint.
Pályázhatnak a Magyarországi Unitárius Egyház egyházközségei, szervezetei.

A pályázatok beadásának határideje: **2001. május 20.**

A pályázatokon kérjük feltüntetni a pályázat számát és az egyházközségek, szervezetek bankszámlaszámát.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük eljuttatni:

UNITÁRIUS ALAPÍTVÁNY
1054 Budapest, Alkotmány u. 12.

Először ülésezett az új Egyházi Képviselő Tanácsunk

2001. március 24-én, délelőtt 9 órakor Isten áldásáért eszedve énekeltek az új Egyházi Képviselő Tanácsunk minden tagja, majd a Főjegyző a Bibliából olvasott és imádkozott, a Miatyánkkal zárta. Főszóelőadó Úr beszámolóját Főgondnok Úr megnyitotta, sok reményre okot adó köszöntője előzte meg. Maratoni tárgyalásainkat a megújító szándék jellemezte, ez az elszántság hatotta át minden világi és lelkesítő hozzászóló mondanóját. „Új időknek új dalait” zengtük, bár mindig visszatért egy kesernyés megjegyzés mindannyiunk szövegébe: Honnan sikerül majd megteremteni az alapokat minden tervünk, elképzelésünk megvalósításához? Kérődött az új vezetés hangjából, hogy nem akarunk az igérgertes és ellefelelt mandátumhordozói lenni, de óriási nehézségek elébe nézünk, amiken csak önmagunkban nem tudunk erőt venni, csak úgy, ha mindenkori odaszeti a vállalt, lett legyen bármi is az őrségváltásról a véleménye. Nem kisebb dolgokról van itt szó, mint Egyházunk jövőjéről. Ady Endrével zúghatjuk: „Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre? Új arok, új szemek kacagnak az égre.” Nem várhatunk semmiféle csodára. Az egyházépítő csoda mi kell legyen, hűveinkkel, papjainkkal, világi és egyházi vezetőinkkel. Mind együtt, akik vagyunk, az Egyház!

A munkálatok alatt mind egyértelműbb lett, hogy mindenki ott vállaljon munkát, és tegyen, akár erején felül is, ahol lehet, améző ér, amire képességei, adottságai indítást adnak. Megvittattuk az ez évi költségvetést, ezen belül az alkalmazottak illetményét, amit fél évtizede nem érintett, nem érthetett a nincstelenség, a nem megfelelő elosztás. Ingatlanunk ügye reményekre ad okot, mert nem sokára a Nagy Ignác utcai ingatlan teljes egészében, a Hőgyes E. utcai pedig részben a miénk lesz, és talán idővel ez gazdaságilag is segít.

A közönségünkkel való kapcsolattartás területén változtatások hoztak tető alá a tévés és rádiós közvetítések vonatkozásában. Megújul sok formában az *Unitárius Élet*-ünk is. Külföldi kapcsolatainkat is erősíteni kívánjuk. Erdély vonatkozásában egy bizottságot hoztunk létre, amelyek igyekezni fog a kapcsolatainkat kiszélesíteni és elmélyíteni, közös múltunkon erősíteni jövőnket. Nyugati kapcsolataink is, reméljük, olyan irányba fejlődnek, hogy azáltal a mi Egyházunk lehetőségeket kapjon nagyobb megvalósításokra. Ezt várjuk a testvéregyházak közötti kapcsolatrendszertől is. Ifjúsági szervezetünk megfelelő megújításáról a lelkesítő értekezleten megtárgyaltak az EKT pártolójak ellogadták. Döntöttünk a püspök- és lelkesítőszentelő zsinat idejéről is, május 6-ra tervezzük azt, de lapzártánk tudomásunkra jutott, hogy erdélyi testvéreinknek nem felel meg ez időpont, és június 10-re látszik elfogadhatónak. Ez a zsinat a mi millenniumi emlékszinatunk is lenne, sok-sok meghívottal és érdeklődővel és egy, Egyházunk által tervezett ajándékozás beiktatásával, a püspök, az új vezetőség és három ifjú lelkesítő felszenteléseivel, felavatásával együtt. Millenniumi évünk fontos állomása lesz Józán Miklós nagynevű püspökünk szobrának felavatása Lakteleken, Márton Áron, Mindszenty József, Ravasz László, Ordass Lajos szobra mellett. Erre erdélyi testvéreink és itthoniak támogatását kérjük. Mint ahogy kérjük minden, egyházát szerető hívünk támogatását, áldozatos segítségét, hogy minden álmunk unitárius összefogással és eredményességgel válhasson valóra.

B. L.

Lelkesítő értekezletünkről

Kelemen Miklós lelkesítőszó kezdte úgy szószéki szolgálatát, hogy 42 éve nem volt ilyen élmény számára megjelenni egy közösség munkaértekezletén, mert az évről-évre jobban gyűrűlő lelkesítő találkozókból minden hiányzott, ami egyházias, vallásos jellegű adott volna ezeknek az összejöveteleknek. Erdélyi lévén a szolgálattevő, akárcsak a megjelentek nagy többsége, az erdélyi liturgia szerint végezte lélekemelő szolgálatát. Főjegyző énekvezetése segítette a kis gyülekezet áhítatának emelését. A kezdő istentisztelet jelen volt tolmácsával egy Taszáron szolgált amerikai unitárius lelkesítő is.

A főpásztori szavak továbbvitték a prédikáció megújított és megújulást serkentő gondolatait. Felemelő, emberséges pillanat volt, amikor a létszámenlőzőrsök tudomásunkra jutott, hogy Nyitrai Levente lelkesítőszó édesapja temetése miatt van távolléva, és sokunk Lelkesítő emlékére néma felállással fejeztük ki gyűjtőerzünket, tisztelve a családost életműnk.

Az értekezlet teljesen kötetlen formában zajlott. Úgy elmerültünk egyházi és egyházközi életünk dolgainak taglalásában, részre szedésben, a tervek, álmok, vágyak, elképzelések elősorolásában, hogy alig vettük észre, hogy az idő delután hatra jár már. És nem volt fáradtság, nem volt fölösleges hozzászólás. Úgy tűnt, hogy tíz, húsz, harminc vagy sokkal több éve szolgáló lelkesítő most ismerjük meg Egyházunk dolgait, életét, sok dolog egészen újnak látszott, sok titokról most lebegett fel a fátyol vagy annak egy része. Jó volt hallgatni a főváros és vidék gyülekezetek minden történetét. Úgy nyílt meg a Harkány-i üdülőről Pécis javára, Locarno-ról Sándor Gy. Mátyásék és Miklósi Vári Katalin javára. Beszélhetünk nyíltan ifjúsági szervezetünk jövőjéről, reményeket adva, hogy ha elkészítenek egy megfelelő működési szabályzatot, és egy fiatal lelkesítő irányításával (nem vezetésével!) végzik munkájukat, jövendőnk Egyházának építésében erős fundamentum és partnerek lehetnek, és el is várjuk, hogy azok legyenek.

A lelkesítő gyűnevezet érdekszervezetéről, az életre hívandó MÜLOSZ-ról (Magyarországi Lelkesítő Országos Szövetség) is bőven tárgyaltunk. Olyan érdekes felvetések jöttek elő, miszerint ennek többség kell lenni, mint egy egyszerű érdekvédelmi központ, amely által el tudunk jutni külföldi testvéreink, egyházak és egyházközösségek hasonló szervezetéhez jól meghatározott célokkal és törekvésekkel. Természetesen tartottuk azt is, ha nem is minden esetben építőnek, hogy ellemés vélemények is feszültek egymáson az értekezlet folyamán. Nem szándékunk, hogy Mao-egyenruhába bújunk, de mert kevesen vagyunk, ezerszer nagyobb szükségünk van az egymás iránti türelme, a külön utcai közös cél felé irányítására, egy valóban unitárius életforma megjelenítésére itt, ahol a vallásos pluralizmus már hiteltelenség és hiteltelenség csálka szemfényvesztésként jelentkezik és szedi „áldozatait” mindenhonnan.

B. L.

A virágvasárnapi perselypénzből befolyt adományok az árvízárváltak részére, egyházközösségek szerint

Budapest Nagy Ignác utcai Egyházközösség	20.000
Budapest Hőgyes E. utcai Egyházközösség	20.000
Pesztentőlórci Unitárius Egyházközösség	10.000
Füzesgyarmati Unitárius Egyházközösség	10.000
Pécsi Unitárius Egyházközösség	4.000
Győri Unitárius Egyházközösség	2.300
Kocsordi Unitárius Egyházközösség	3.600
(Vásárosnamény részére átadva)	
Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközösség	1.000
Duna-Tisza közti Unitárius szórvány	1.000
Debrecen	7.000
	78.900

Budapest

Lelkési beszámoló a Nagy Ignác utcai egyházközösségben végzett tevékenységről

Egyházközösségünkben minden vasárnap délelőtt 11 órától tartjuk istentiszteleteinket. Úgy tűnik, hogy ez az időpont a hívek egy részének megfelelő. Különösen a 60-80 évesek számára jó ez az időpont, de semmiképp nem megfelelő a fiatalabb korosztály és ezen belül a kisgyermekesek részére. Ezért – a gyülekezeti tagokkal való beszélgetésre figyelve – érdemes lenne más időpontokban is gondolkodni. Mint például a vasárnap délutáni alkalmakon. Húsvétól őszi háláadás napjáig meg föltétlenül be kell iktatni egy hét közepi, délutáni istentiszteletet: mondjuk szerda vagy csütörtök 6-7 órai kezdettel.

A bibliorák megtartása is hálás feladataimhoz tartoznak. A hónap minden második és negyedik hétfőjén, délután 5 órai kezdettel tartjuk ezen alkalmakat, amelyekre átlagosan 15-20 személy jár. A feldolgozott anyag az idei évben Máté evangéliuma. Nagyszerű és különös együttlét a záró bibliorák megrendezése, amit vidéken szoktunk megrendezni annak a függvényében, hogy ki ajánl fel erre az alkalomra egy kertes házat, ahová elzárandokolva ünnepélyes keretek között befejezzük az évi tevékenységet. Ennek időpontja május vége, június eleje.

A konfirmációs csoport hitoktatását is minden héten végzem. Minden vasárnap délelőtt 10 és 11 között tartom a katekéziseket. Tudom és érzem az időpont nem megfelelő sem a fiataloknak, sem pedig a lelkészeknek, de nagyfokú elfoglaltsága miatt a gyerekeknek, hétköznapiakon nem igazán találtunk ennek megtartására lehetőséget.

Beteglátogatást alkalmasszerűen, családlátogatást menetrendszerűen végzek. Mára elértem azt, hogy hetenként három családhoz is el tudok, tudunk látogatni, ami nagy teljesítmény Budapesten. Szép számmal akadnak olyan hívek is, akik ezekre az alkalmakra meghívandó, és ez a könnyebbik, jobbik eset, mert az egyeztetés lehetősége adott. Nem csak a város területén élők igénylik ezeket az alkalmakat, hanem a vidéki szuburbánus területeken élő testvéreink is. Nagyszerű alkalom ezek a beszélgetések, az együttléte, amelyen a lelkipásztori gondozás szinte teljes mértékben biztosított.

Szeretvendégségek rendezése-tartása minden hónap első szombatján történik. Ezeknek a keretében előadókat hallgatunk meg, többnyire közéleti embereket, neves előadókat, írókat történészeket hívunk meg ezekre az alkalmakra. Az utóbbi időben gyakorlatban volt az is, hogy más egyesületekkel, intézményekkel működünk együtt ilyenkor, mint például Szent László Akadémia, Püski kiadó, 17. kerületi Általános és Zeneiskola Vegyeskórusa stb. Ezek a rendezvényeink nagyon népszerűek, összejöveteleinket minden egyes alkalommal a templomban tartottuk, mert a gyülekezeti terem lehetőségeit kiintóztuk már, és az a meglepetés számára nem alkalmas. Minden szere-

tevendégségünk alkalmával képzőművészeti kiállítást is rendezünk, amely egy hónapig tart nyitva a látogatók előtt. Amit ezen összejövetelünk keretében gyakorlunk azt én „kulturprotestantizmusnak” nevezem. A legkézzelfoghatóbb sikkereit abban látjuk ezen rendezvényeinknek, hogy a templomlátogatási arányszámot – ezt nyugodt szívvel mondhatom – az utóbbi másfél-két évben megduplázták.

A lelkési hivatalban naponta, hétfőtől péntekig tartok lelkési ügyeletet. Azon híveinkkel találkozom itt, akiknek valamire szükségük van részemről, vagy az egyházközösség részéről. Naponta keresnek fel unitáriusok és nem unitáriusok ügyes-bajos dolgaikkal. Az utóbbiak különösen szociális gondokkal küzdenek, akiket lehetőségeinkhez mérten próbálunk segíteni. Az ilyenek legnagyobb mértékben anyagi segítséget kérnek, amire igencsak korlátozott az anyagi lehetőségeink, de üres kézzel és tanácsalanel nem küldünk el senkit. Jó lenne, ha a kerületi önkormányzatok ebben a vonatkozásban hajlandóságot mutatnának a közreműködésre. Ebben a dologban az V. kerületi Önkormányzattal már felvettem a kapcsolatot. És természetesen jó lenne közreműködni e tekintetben a Magyarországi Unitárius Egyházzal is, mert egyedül egyházközösségként a bajbajutott, szerencsétlen embereken nem tudunk segíteni.

Megvalósítandó feladataink:

- Számítógép beszerzése a lelkési hivatal részére, ami nélkül a mindennapi lelkési munka elképzelhetetlen.
- Idős, 70 év feletti híveink számára beiktatni egy hétköznapi istentiszteletet, amelyet minden hónapban egyszer szeretvendégség követ.
- Közös kirándulások szervezése negyedévenként legalább egyszer.
- A gyülekezeti teremhez tartozó konyha, WC-ék, mosdók teljes felújítása, ami jelenleg rossz állapotban van.
- A templom állandó nyitvatartása, hétfőtől péntekig a látogatók előtt. Egy idősebb személy látna el ezt a feladatot szerény anyagi juttatás mellett, aki felvigyázna, ismeretné a látogatók részére a templom építésének történetét. Ismertessük meg magunkat a várossal, a világgal. Mindez missziós szempontból sem érdektelen.
- Lelkési Szövetség megalakítása, ennek kezdeményezése elsősorban a lelkészek részéről. Demokratikus építkezés az alapoktól kezdődően az egyházközösségekből kiindulva.
- Hívekkel egymás gyülekezetének meglátogatása egy-egy kirándulás keretében. Ezt országos érdekeltségűvé tenni, lássák meg, ismerjék meg híveink is, hogy hol, milyen tevékenység folyik egyházközösségeinkben belül.

Kászoni József
lelkész

Beszámoló a pestszentlőrinci gyülekezetben végzett lelkesi munkáról

Az egyházközségben minden vasárnap 11 órától tartunk istentiszteletet. Havonta egyszer szeretetvendégséggel egybekötött gyülekezeti napra gyűlünk össze, amelyen az áhítatot egy meghívott vendég előadásai követi. Új kezdeményezésként a nagy ünnepek előtt a gyermekeknek kézműves foglalkozásokat tartunk, ahol egyházi énekek is tanulunk. E rendezvények célja a gyermekek toborzása. Ezzel párhuzamosan a családok látogatása is elindult. A hitoktatás remélhetőleg szeptemberben beindulhat. Mivel a gyermekek különböző iskolákban tanulnak, így az iskolában való hitoktatás nem kivitelezhető, ezért a vasárnapi iskola megvalósítása a célunk.

Az ifjúság (konfirmáció utáni korosztály) lelki-gondozása egyelőre a budapesti ifjúsággal közösen folyik, de néhány rendezvénynek templomunk a helyszíne. Minden hónapban egy alkalommal istentiszteletet tartok részükre, illetve kéthetente *Töprengő* címmel bibliárákon találkozunk.

A gyülekezet egyik legnagyobb gondja, hogy alacsony az istentiszteleten résztvevők száma. Ennek egyik oka gyülekezetünk szórványjellegéből is fakad, azaz hogy híveink Sashalomtól Erdég találhatók. A gyülekezeti alkalomok már többen vesznek részt.

A látogatásokból úgy tűnik, hogy olyan helyeken, mint pl. Vecsés, ahol több család is él, igény lenne helyi istentisztelet tartására, ezért ez is terveink között szerepel.

Látogatásaim folyamán tapasztalom azt a régi gondot is, hogy nagyon sok olyan Erdélyből származó unitárius testvérünk van, akiről nem tudunk. Ezért mi a kerületi újságokban hirdetjük istentiszteleti alkalmainkat, összejöveteleinket. De úgy érzem mindenképpen szükség lenne az erdélyi kollégák segítségére híveink felkutatásához. Egyé-

ni szinten már működik olykor-olykor a címszere, de nem elég hatékonyan. A minimum az lenne, ha legalább értesítést kapnánk, de azt is elképzelhetnénk tartanánk, hogy erdélyi kollégáink csak a területileg felelős magyarországi lelkes írásos belegegyezéssel végezhesenek Magyarországra áttelepülteknek szertartást.

Egy másik lehetőség: rengeteg diák, egyetemista tanul ösztöndíjjal Magyarországon, akik ugyanazokban a kollégiumokban laknak. Ezekben a helyeken is hirdetni kellene istentiszteleteinket, bibliárákat, más rendezvényeket lehetne tartani.

A családok megtalálásához, látogatásához kapcsolódik egyházközségünk legnagyobb gondja, miszerint templomunk irodai felszereltsége nagyon gyatra. Az egyházközségnek még telefonvonalra sincs. A számítógépet talán luxusnak tűnik megemlíteni, habár a mai világ szinte elképzelhetetlen nélküle. Különösen jól használható lenne egyházközségünk tagjainak nyilvántartására stb. Ezen eszközöket pályázatok útján, egyéni felajánlások alapján próbáljuk beszerezni.

Régi gondunk a parókia hiánya is, amelyet talán most nem érzünk annyira nyomasztónak, mivel a segédlelkész a kerületben lakik, de aminek felépítése mindenképpen szükséges feladat.

A templom viszonylag jó állapotban van, megromlott csatornájának kicserélése most folyik.

Álmaink közt szerepelne egy mikrobusznak a beszerzése, amellyel idős híveinket, a kisgyermekes családokat lehetne a gyülekezeti alkalomra szállítani.

Szász Adrienne
segédlelkész

Debrecen

A Debreceni Unitárius Egyházközség munkáját egy éve vettem át. Az örökség az előző lelkes személyisége hatására erősen összetartó község, szellemileg, lelkileg igen magas igény, havi egy istentisztelet, 47 lélek.

A szórványban hosszú évekig betegség miatt elmaradt a szolgálat. Az átvett iratok között szórvány-cimlistára nem lettem. Így tulajdonképpen újból kell szervezni azokat, hisz a kiesés idejében változott meg jelentősen az áttelepült erdélyiek száma. Vélhetőleg több unitárius család is otthonra lélt ebben a térségben is, de kifelé is ismeretlen. Néhány miskolci asszony áldozatos segítségével áprilistól ott valószínűleg sikerül beindítani az istentiszteleteket, bízva abban, hogy az újsághirdetésekre mások is figyeljenek. Hosszú munkára lesz szükség, míg a családlátogatások rendjén megszerveződhet a rendszeres szórványélet.

Emellett a legnagyobb feladatnak a szórványközpont, Debrecen belmiskolcójának megerősítését látom. A múlt év második felétől bevezettük a havi két istentiszteletet, a hó első és harmadik vasárnapján. Az istentiszteleteket követően, az örökölt hagyomány szerint, teázunk, kávézunk. Biztos vagyok benne, hogy ez nagyon segíti a közösségi szellem ösztönését, összefonódottságát. Valódi emberi kapcsolatteremtés mellett itt alkalma adódik a lelkesnek lemérni, hogy hogyan hat prédikációja, lelki és gyakorlati közösségvezető eszközei.

Az utóbbi néhány hónapban 6 erdélyi, fiatal családra lettem, bevonásuk azonban komplex feladat. Egy már ki-

alakult közösségbe hűződözve lépnek be. Több baráti családlátogatás remélem meghozza az eredményt.

Első dolgaink egyike a testvéregyházra találás volt. Július 16-án szép, milleniumi ünnepségen vettünk részt Nagyváradon, ahol testvéregyházakozási nyilatkozatot tettünk az unitárius egyházközségek között. November 19-én viszonyoztuk a meghívást. Az ünnepségeken kívül is élő kapcsolat van a lelkesek és hívek között.

Felvettük a kapcsolatot a társegyházakkal. Többnyire udvariasan fogadtak, de építő együttműködésre még nem került sor. Ez alól kivételt képez az Evangélikus Egyházközség és a Zsidó Hitközség, melyek vezetőivel baráti kapcsolatra tettem szert.

Áprilistól beindul a gyermekhittan, vasárnap 4 órai kezdettel a lelkesi lakásban. Húsvét után új össze először a megalakult Törzsovétség. Május közepén szervezzük meg a Chardin-kör szélesebb körű bemutatkozását.

Az elmúlt év decembere óta működik a vendégszoba, melynek ajtaja nyitva áll minden unitárius testvérünk előtt, természetesen a nem unitáriusok előtt is (800Ft/6 óra éjszaka adomány fedezné a rezsiköltségeit).

Még sok tervünk van, hiányzanak az anyagi feltételek, de amit lelkesedésből is meg lehet oldani, az előtt nincs akadály.

Miklósi-Vári Katalin

Duna-Tisza közi szórvány

A Püspöki Hivatal fölszólította a lelkészeket, hogy írják le az egyházközségük minden gondját, valamint saját elképzelésüket a MUE jövőképeről.

A gondokról és bajokról, úgy hiszem, mindenkinek van bőven mondanivalója. Ha jól belegondolunk a legtöbb egyházközségünk baja az anyagi hiányára vezethető vissza. Ezt pedig a központi elkészített, központi irányzatú költségvetések eredményezték. Akarva-akaratlan a vidéki egyházközségek ellen dolgoztak ezzel. Ezen a szemléleten változtatni kell. Alaposabban kellene ismerni a vidéki egyházközségeket, és odahatni, hogy azok élére olyan lelkészeket helyezzenek, akik nem csak hajlandók, de képesek is a nehézségekkel megbirkózni.

Egyházunkban nem a félretájékoztatásra, hanem a realitásra kell építeni. Tudomásul kell venni, hogy kevesen vagyunk, s az egyházi szolgálatra tett eskü az egyházi élet megtartására és fejlesztésére kötelez.

Meg kell határozni hogy ma mit jelent az unitarizmus. Meg kell fogalmazni azt a korszerű elvet, amelynek megvannak ugyan a hagyományai, de életképessége folytán megvan a jövője is.

Az egyháznak korszerű Szervezeti Törvénnyel kell rendelkeznie, amely világosan és félreérthetetlenül adja tudat:

- mi az Unitárius Egyház,
- hogyan épül föl,
- kik lehetnek a tagjai,
- mi a tagok köteleessége,
- kik a felelős vezetők (anyagi szempontból is).

Mindenkinek, aki tagja kíván lenni az egyháznak, tudnia kell, hogy jogai mellett köteleességei is vannak. Csak zárójelként mondom el, hogy a jelenlegi Szervezeti Törvénynek még mindig túl sok az irréális és túlhajadott kitétele, ez pedig nem csak újabb tévedéseket eredményez, hanem túl sok kiskaput is hagy.

A lelkesítő szolgálatra való alkalmasság egy másik nagyon fontos kérdés. Ismerve a körülményeket, tökéletesen egyetérték azzal, hogy a MUE-ban csak a kolozsvári teológián végzett, kimondottan az unitárius egyház szolgálatára képzett lelkészeket alkalmazzanak. Ma már erre meg minden lehetőség.

Keves az iskolás korú unitárius gyermek, ám még velük sem igazán tudunk foglalkozni. Egyfelől nincsenek meg a megfelelő segédanyagok, másfelől kevésbé ismertek a korszerű nevelési módszerek.

Régi probléma az is, hogy az egyház lelkészeinek nem biztosítja a megfelelő megélhetést.

Az egyháznak nincs működő nyugdíjalapja sem. Milyen érzéssel végzi munkáját a lelkész, aki tudja, hogy bizonyos kor után teljes létbizonytalanság vár rá.

Foglalkoznunk kell ezekkel a kérdésekkel! Ki közülünk az a lelkész, aki azt mondhatja, hogy a lelkesítő fizetésből átlagos szinten tud megélni, hogy fenntartja családját és nevelheti, iskolázhatja gyerekeit. A Szervezeti Törvény említett teszt a díjleléről, ez viszont már elavult, azért is, mert nincs is olyan egyházközségünk, amely biztosítani tudná a díj szerinti megélhetést.

Az alábbiakban álljon itt közvetlenül a Duna-Tisza közti szórvány egyházközséggel kapcsolatos közlendő.

A kecskeméti unitáriusok – a népes Buzogány család tagjai – az istentiszteleti látogatásról elmaradtak. Ennek oka egy levelváltás-sorozat az akkori lelkéssel egy úrvas-csori kehely kölcsönzésének témáján. Ezzel a szórvány is elindult a kihalás útján. Az újabb áttelepülési hullám Erdélyből elérte Kecskemétet és környékét is. Felkerestem az odatelepeteket és bekapcsoltam az egyházi életbe. A velük való állandó törődés eredményeként ma Kecskeméten 18 családban 31 lélek szerepel a nyilvántartásban. Ebből kilenc gyermek. Ennek következtében a gyülekezet mostani állapotában ha kicsi is, de stabil, és a gyermekek révén van remény a továbbélésre. Ami viszont probléma, hogy a gyülekezetnek nincs temploma, és nincs anyagi lehetősége helyi lelkész eltartására. Ám ismerve a győri és a pécsi próbálkozást, és várva az egyházi élet rendbe hozását, remélhető, hogy előbb-utóbb az önállósulás útjára léphet.

A gyülekezetben azt tapasztaltam, hogy a híveknek nem annyira szertartásokra, mint inkább törődésre van szükségük. Kevesebb elméletre és több gyakorlati példamutatásra. Az istentiszteletnek mindig jelen van a feleségem is, és így a hívek választhatnak, hogy kivel osztják meg problémáikat. Ezzel kapcsolatban lényegesnek tartom a családok körülményeinek, terveinek ismeretét, mert ezek segítene a kapcsolatok fenntartásában, elmélyítésében.

A szórványok újrafelosztásáról szóló javaslat

A javaslat megételére való felszólítás arra enged következtetni, hogy a jelenlegi felosztás nem megfelelő. Tekintettel arra, hogy híveink többsége az országban szét-szórva él, és hogy ezen a mostani felosztáson változtatni kell, a következőket ajánlom figyelembe venni.

A legnagyobb szórvány maga Budapest. A budapesti szórvány megoldásaként a Misszóiák szórványjellegének visszaállítását javaslom, hogy központja legyen a három nagy szórványterületnek: a budapestinek, a duna-tisza kö-zinek és a dunántúli szórványnak. Itt dolgozva két lelkész, akik a szórványterületen felváltva végeznék a munkát.

A Nagy Ignác utcai ugyancsak szórványközösség az eddigiek mellett a Budapesthez közel lakó unitárius híveket gondolná, ugyancsak két lelkéssel, akik egymást váltják. Ide tartozna a pestlőrinci gyülekezet is.

A hódmezővásárhelyi szórványterület az Alföld – Kecskeméttől délre Orosháza, Békéscsaba és Gyula – unitáriusait fogná össze.

A debreceni egyházközség végezhetné a füzegyarmati és a beregi hívek pásztortartását is, de hozzá lehetne csatolni a kocserdi gyülekezetet is. Ez is megoldható lenne két lelkész szolgálatával.

A be nem jelentett unitáriusok megkeresését illetően elképzelésem az, hogy fokozni kell a hívek látogatását. Családkönyvbe gyűjteni az adatokat, remélve, hogy az ismerősökön keresztül eljutunk azokhoz is, akiket még nem ismerünk, és akikkel azután meg tudjuk értetni az egyházhoz való tartozás fontosságát. Ám ezeket az értékeket nem kell rájuk erőszakolni. Úgy kell fölmutassuk számukra, hogy azokat ők maguk fedezték fel.

Kelemen Miklós
lelkész

Dunántúli szórvány

2000. szeptember 1-től vettem át a dunántúli unitárius szórványegyházközséget. Két hónapig ismerkedtem a Magyarországi Unitárius Egyház életével, majd munkám hatékonnyabbá tétele érdekében leköltöztem Pécsre. Immár hét hónapja tevékenység, ismerkedés után a következőket tudom elmondani egyházközségemről.

A dunántúli unitárius egyházközséget két részre osztanom: Közép- és Dél-Dunántúli. A közép-dunántúli egyházközség 37 lelket számlál, központja Polgárdi. A nagy múlttal rendelkező egyházközség központjában 6 lélek él, a többi a környéken, valamint Székesfehérvárott található. Sajnos Polgárdi mint központ nem igazán működtethető. Két-három lelkes családon, valamint a Polgárdiban élőkön kívül más nem látogatója az istentisztelet alkalmának. Érdemes volna Székesfehérvárott létrehozni egy központot. Bár a hozzávetőleges számlálások szerint Fehérvárott minimum 50 léleknek kellene lenni, ezek felkutatása nagy nehézségekbe ütközik. Mindez a jövő feladata és kihívása.

A tervek szerint, a Polgárdiban lévő ingatlan eladjuk. A befolyt összeg egy részét visszafordítanánk (kisebb lakás vásárlására, valamint a temetőket rendbehozására), a másik részét szeretnénk, ha egy Pécssett lévő lakás vásárlására fordíthatnánk.

A tulajdonképpeni dél-dunántúli egyházközség központja Pécs. Ha szabad így mondani, akkor az utóbbi időben a hangsúly Pécsre terelődött. A Pécssett, valamint a Pécs környékén élőkkel együtt 112 lelket számlál. Istentiszteleti alkalmakra hívek járnak be Pécsre: Siklósról, Mohácsról, Beremendből, Villányból, Dombóvárról, Komlóról, Kaposvárról stb. Vannak olyan családok akik 50-60 kilométerről rendszeresen bejárnak, ezt én csodálatra méltónak talalom. Valószínű a város vonzáskörébe sokkal erősebb, mint adott esetben Polgárdi. A hívekkel való kapcsolatot kitűnő, mondhatnám baráti és családi hangulat uralkodik. A gyülekezet nagy része középkorúakból, valamint fiatalokból tevődik össze. Éppen ezért van jövője. Az ifjúsági csoportnak 20 tagja van, ebből 15 aktív, akikkel rendszeresen egybegyűlünk, jelenleg az országos ifjúsági konferenciára készülünk.

Különálló egyházközséget képvisel Szekszárd, ahol 22 lelket számlálunk. Bár tulajdonképpen Pécshez tartoznak, részbeni önállóságukat jónak láttam megtartani, itt is istentiszteleteket tartok.

A Pécs körüli településeken külön-külön egy-két család él, számuk nem igazán alkalmas istentisztelet tartására. Bár az is igaz, hogy Kaposváron több unitáriusnak kell lennie, mint két családnak. Felkutatásuk a jövő feladata.

Pécssett egyelőre nem rendelkezünk semmiféle ingatlanal. Az istentiszteleteket (havonta egyszer, mert többre nincs lehetőségünk) az evangélikus templomban tartjuk (átlagosan 45 fő jelenlétével). Ezt is csak június első hetéig, mert további támogatásra az evangélikus egyházközség részéről nem számíthatunk. Sajnos nem optimális a hangulat a többi felekezetek részéről sem. Gyülekezésre való lehetőség iskolában adódna, viszont ez iránt egy negatív hangulat uralkodik. Remélem, hogy ez a kérdés valamilyen módon (akár ingatlanvásárlás, akár egy helyiség bérlése) mielőbb megoldódik. Akkor talán szeretetvendégségekre, vagy egyéb más alkalmakra is egybe tudnánk gyűlni.

Jelenleg egy bérelt lakásban lakom (fenntartási költségeit az egyházi központ fizeti), azonban van reményünk arra, hogy hamarosan saját ingatlanal is rendelkezünk.

Vallásórát eddig teremgondokra hivatkozva nem tartotam. Ennek további előadása tarthatatlan. Valahol, egy hónapon belül, mindenképpen el kell kezdenünk.

Istentiszteleteket a következő időpontokban tartok. Hétfőn első vasárnapján Pécssett de. 11 óra 15 perctől a Discha Győző utcai evangélikus templomban, hónap utolsó vasárnapján Polgárdiban de. 11 óratól az unitárius gyülekezeti teremben. Szekszárdon az evangélikus templomban, előzetes egyeztetés szerint. Természetesen sátoros ünnepeken az adott időpontokban. Így a közeledő húsvétra gondolva, a következő időpontokban tartunk istentiszteletet. Húsvét első napján Pécssett de. 11 óra 15 perctől, másodnapján Polgárdiban de. 10 óratól, másodnapján Szekszárdon du. 6 óratól.

A szórványterületek újrafelosztásával kapcsolatban, konkrétan a Dunántúli egyház köztartomány két részre: területem a keleti részen Székesfehérvárig, nyugaton Zalaegerszegig terjedne, beleértve a Balaton alatti részeket is. A többi természetesen a győri gyülekezethez tartozna.

A hívek felkutatása nehéz feladatot jelent. Erdélyi segítségem immár nem számítva saját erőből próbáljuk ezt megcsinálni. (Emberről emberig, különböző emberek kapcsolatát kihasználva, médiában való hirdetés stb.) Szerencsésnek mondhatom magam olyan szempontból, hogy munkámat lelkes gondnokok és lelkes hívek támogatják.

Nagyon remélem, hogy gyülekezetem sorsa hamarosan sínekerül, és a megfelelő körülményeket megteremtve, igazi gyülekezetté válhat.

Máté Ernő
gyakorló segédlelkész

Gyula

Az elmúlt évben Balázi László lelkész szolgálatával minden tervezett istentiszteletet megtartottunk.

Kis közösségünkben 3 konfirmálás volt. Egy fiatal leány és két felnőtt tett bizonyos unitárius hitéről. Szórványunk ismét növekedett, két gyermek és egy felnőtt lett keresztelvéssel egyházunk tagja.

Az elmúlt évben meglátogatta szórványunkat Dr. Mikó István főgondnok. A főgondnok úr megleghangú beszédében elismerően szólt a szórvány munkájáról.

A 2001. évi első istentisztelete március 4-én volt, nagybőjt első vasárnapján. Az istentisztelet kezdetén lelké-

szünk Dsida Jenő: „Egyszerű vers a kegyelemről” című költeményét olvasta fel, a tartalmas prédikációt Luk 9,62 igére építette fel. Sőtí Frigyesné hívünk egy általa választott költeményt olvasott fel. Istentisztelet után lelkészünk megköszönte a hozzá küldött gratulációkat, köszöntéseket.

Végezetül, a szórvány nevében, a gondnoknő gratulált Balázi Lászlónak főjegyzővé történő megválasztásához.

A további sikeres munkához Isten segítségét és a szórványhívek támogatását kérjük.

Kispálné Romvári Etelka

Füzesgyarmat

Minden vasárnap és ünnepnapon istentisztelet van Füzesgyarmaton. Évente 7 alkalommal, ünnepek délutánján valamint bójtiben, nyáron és adventben Gyulán van szolgálat. Füzesgyarmaton minden hónap harmadik vasárnapján a Szociális Otthonban szolgálunk, minden hónap utolsó hétfőjén pedig egyórás műsoros névnapozást tartunk ott. Minden hónap utolsó vasárnapja délelőtti a területi irányban unitárius negyedóra van. (Pillanatnyilag az átrendezés miatt szünet!)

Gondunk-bajunk van elég. A legnagyobb a füzesgyarmati lelkesi lakásgond. Hosszabb távon meg kell oldani. Szeretnők, ha a pécsiek megsegítése precedensértékű lenne, és az elkövetkező években minden gyülekezet éppen a legégetőbb gondjai megoldására nagyobb támogatást kaphatna, nem csak a budapestiek!

A másik hasonló nagyságrendű gondunk a gyulai szórvány gyülekezeti teremgondjának megoldása. Itt is értékek fognak elveszni, ha nem sikerül megoldást találni.

A szórványfelosztást, mert több szempontú kérdés, az értekezleten kell megtárgyalni. A be nem jelentkezett híveink feltérképezéséhez erdélyi segítség szükséges. Otthon minden gyülekezet tudja, hogy eljött híve hol van letelepedve. A lelkesek vagy az egyházvezetés segítségét kell kérni ebben az ügyben.

Jövőképünk motója: „szeretném magam megmutatni, hogy látva lássanak!” Hiába minden vezérelv, okoskodás,

ha nem végzünk olyan munkát, hogy észrevéttessük a létezésünket, akkor ebben a vallásilag közömbös országban nem fognak ránk se hederíteni. Csakis összehangolt és együttes munkával tudunk valamit felmutatni, ami még manapság nem létezik, mert az érdekek köré szerveződött szakértőborok szinte egymással ellentétes munkát végeznek.

Az új vezetésnek e helyzet körültekintő megoldása a feladata. Oly kevesen vagyunk, hogy ha szétforgácsoljuk erőinket, nem a jövőnk, hanem elkerülhetelen önpusztításunkat munkáljuk.

Minden nemes, unitárius kezdeményezésnek helyet kell adni, ha az nem ütközik történelmi értékeinkkel, több évszázados, kiforrott hitfelfogásunkkal. Ezt a célt kell szorgálataink elé állítani, bárhol is jelenjünk meg. Ez kell ott legyen kiadványainkban, az Unitárius Élet soraiban, a média különböző megjelenítésekben. Belső lelki-vallásos életünk területén mindent meg kell tenni, hogy hívogassuk a potenciális híveinket. Klasszikus erdélyi gyülekezetek kialakítása szinte reménytelen egy ilyen szekularizált világban, de nem is kell erőltetni, mert riasztó hatása lehet. Viszont ünnepekkel, ünnepélyekkel, rendezvényekkel, teadélutánokkal stb. meg lehet törni a közömbösség, hitelenség jégpáncélját

Balázi László
püspökhelyettes-főjegyző

Millenniumi számvetés és tervezés egyházunknál

Az újévi istentiszteletet Arany János: „Alkalmi vers” című költeményének felolvasásával tette lelkészünk ünnepeyesebbé. Meghallgattuk az elmúlt évi beszámolót a bevételekről, kiadásokról, számszerű adatokkal. Az elmúlt évben 25 temetés volt, ebből 3 unitárius, 22 esetben nem unitáriusok vették igénybe egyházunk, lelkészünk temetési szertartását. Örömtünkre 8 keresztelés, 6 konfirmálás és 1 házasságkötés volt.

Január 21-én az istentisztelet után volt az év első rendes közgyűlése. Hála Istennek sikeres millenniumi esztendőről tudott beszámolni lelkészünk. A közgyűlés a lelkész által ismerttetet számszaki adatokat jóváhagyta.

A 2000. július 30-i ünnepségen egyházi zászlót, és az egyháznál szolgált és szolgáló lelkészek nevét megörökítő emléktáblát avattunk. A szószéki szolgálatot Dr. Szabó Árpád erdélyi püspök végezte. Ünnepi beszédet mondott Dr. Murvai Sámuel és Dr. Mikó István főgondnok. A konfirmáció is e napon volt.

Ez évben július 29-re tervezzük megtartani a nyári ünnepségünket, a felállítandó 1956-os emlékmű felavatásával.

A február 4-i istentisztelet után beszámolt lelkészünk a 2001. február 3-án tartott Zsinati Főtanács választási eredményéről. A hívek meleg szavakkal köszöntötték Balázi László lelkészünk egyházi főjegyzővé, püspökhelyettesé megválasztása alkalmából.

A március 11-i istentisztelet alkalmával emlékezett lelkészünk az 1848. március 15-i eseményekre, az 1848–1849-es polgári forradalom eszméire.

A hittanoktatásban részt vevő gyermekek izgalommal készültek a március 26–27-i TV-felvételre, amit az M1 április 7-én és 14-én közvetített a „Jó reggelt adj Istenem” vallási műsor keretében. Az énekkar is szorgalmasan készül és gyakorol a nagypénteki Unitárius Passió éneklésére.

Lelkészünk főjegyzővé választásáról mindkét megyei napilap beszámolt. A Heti Délkelet március 22-i száma terjedelmes interjú közölt. A cikk beszámolt lelkészünk születésétől napjainkig történetéről. A pápi pálya választásáról, a teológiai évekről, Szentháromság-Kisadonjában töltött évekről, a füzesgyarmati szolgálat nehézségeiről, eredményeiről.

Kispálné Romvári Etelka

FELHÍVÁS!

A virágvasárnapi sikeres gyűjtés után, a Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége továbbra is fenntartja azon felhívását, hogy híveink, egyházközségeink továbbra is támogassák adományaikkal a beregi régióban, valamint a Tisza mentén élő unitárius szórványhíveinket!

Számlaszám: Vásárosnamény OTP 11744065-15403399-10100008

Az egyházközség 2002-ben ünnepli önálló fennállásának tizedik évfordulóját, és ha majd visszatérintünk az elteltekhez, a meg nem valósult álmok és elképzelések ellenére is meg kell állapítanunk, hogy eredményes esztendőket hagyunk magunk mögött. Sikertől összefogni az Északnyugat-Dunántúlon élő híveket, és a kezdetben harminchat címmel és egy pápai szórvánnyal rendelkező egyházközségből ma már hat körzettel és 136 címmel (321 lélek) rendelkező, létszámtól tekintve a budapesti egyházközség után a legjelentősebb unitárius körzettel kell számolnunk.

Hogy hogyan sikerült mindez, arról az Unitárius Életben megjelent a „Hallgatás csönjde mögött” (Jelentés a gyakorló segédlelkései szolgálatról) című cikk (1997.) nyújt bővebb felvilágosítást. Hogy hol tartunk, arra nézve a 2000. évi Lelekési Jelentés ad úbaigazítást, és arról, hogy mennyire nehéz körülmények közepette igyekszünk helytállni és végezni kötelességünket, a „Felhívás” című, ugyancsak az Unitárius Életben megjelent cikk vázoló részletes képet.

Amit kiegészítésképpen feltétlenül el kell mondani az az, hogy az egyházközség központi döntés alapján – erről tanúskodik az 1992. szeptember 1-én tartott EKT jegyzőkönyvi kivonata –, és nem a hívek önálló kezdeményezésekké alakult. Ma már egyértelmű, hogy az egyházközség létrejötte egy nagylelkű gesztus volt az akkor Erdélyből frissen áttelepült, nyugdíjas lelkész, néhai Göncz Mihály irányába. Sajnos senki sem sejtette, hogy a kegyetlen sors 1994-ben már elrögzítette a közéleti lelkész atyánkfíát, így az éppen megalakult közösségnek új lelkész után kell néznie. A hívek kérésére ekkor kerültem Győrbe.

Itt kívánom megjegyezni, hogy bár 1999. április 15-én sikeres lelkészpótlás vizsgát tettem, és ennek következtében Főtitkarságként Bence Márton püspök új 1999. július 5-én végleg Győrbe nevezett ki, ezekről hivatalos oklevelet mind a mai napig nem kaptam. Tisztelettel kérem ennek mielőbbi pótlását.

1995-ben a Közgyűlésen, melyen részt vett Bence Márton püspök és Murvai Sámuel főgondnok, az egyházközség határozatban jelezte, hogy önállóan nem tud egy lelkészt eltartani, sem a lakhatást biztosítani, és kérte a püspökség segítségét. Ezt követően került sor a Szittya utca 2. sz. alatti ingatlan megvásárlására, ahol elsősorban a lelkészháaspár önzetlen áldozatkészsége tette lehetővé a gyülekezeti élet megszervezését. 102 négyzetméteren belül van minden: lelkései lakás, iroda, gyülekezeti terem stb.

A gyülekezet fejlődése kinőtte az ingatlan. Kiszorultunk a szabad ég alá, ahol sátrort bérbe vettük meg az istentiszteletek tartását, majd a települési részkormányzat megalakulásával annak épületében kaptunk helyet nagyobb ünnepeinkre, ahol egymást követően katolikus és unitárius szertartás zajlik. Mivel a templomépítés célja, ami 1992 óta az akkori és azt követő egyházi vezetés utasítása volt, belátható időn belül kivitelezhetetlen, ezért áthidaló megoldásként feltétlenül szükség lenne egy szerény gyülekezeti terem megépítésére az ingatlan körülvevő telken.

Győrben katolikus és evangélikus püspökség, református esperesség működik. Van templomuk a görög katolikusoknak, baptistáknak, adventistáknak, a Hit gyülekezetéről vagy a mormonokról, krisnásokról nem is beszélve. Jelen pillanatban a Győrben megjelenő arculatunkkal nem tudunk és nem is jelentünk egyházi tényezőket Győrben. Ezt

mind az Önkormányzat, mind pedig a többi egyházak finoman jelzik is. Az esztergályosnak esztergapadra, a körművesnek körműveskanálra, az asztalosnak satupadra, az egyházközségnek legalább gyülekezeti teremre – ha már a templom kivitelezhetetlen – lenne szüksége.

A hat körzettel háromban van állandó gyülekezési helyük: 9400 Sopron, Fővenyverem utcai Erdélyi Ház; 9700 Szombathely, Körmenyi út 2., Szombathelyi Evangélikus Egyházközség; 8500 Pápa, Öreghegyi Iskola, Timován Ári Vid műterme. A többi körzetekben leginkább családi házaknál találkozunk. Az időpont a hívekkel történő előzetes egyeztetés után többnyire változó.

Az egyházközség működésének anyagi feltételeit a következőképp oldjuk meg: 1/4 rész hívek, 1/4 rész Alapítvány, 2/4 rész kanadai testvérgyülekezet. Tulajdonképpen az egész egyházközség egy nagy szórvány.

A szórványok újrafelosztásának a kérdése is csak akkor lenne időszerű, ha legalább a megválokat ki lehetne emelni a működésképtelenségből, és tisztességesen el lehetne látni lelkipásztori gondozásuk.

Az elkövetkező évek nagy kihívása az egység megteremtése, annak tudatosítása, hogy nem egymás ellen, hanem egymásért vagyunk, és Kocsord, Füzesgyarmat, Pécs, Győr stb. éppen olyan fontos és értékes az egyetemes egyház számára, mint Budapest.

Vissza kell adni a püspöki cím méltóságát, hisz minden más törekvés ellenére a történelmi Unitárius Egyház élen mindig is a püspök és a lelkései kar állt és nem a világi vezetés, akiknek sem kellő ideje, sem elegendő hivatásértelme és rálátása nincs az egyházi dolgokra. Mint zsinatpresbiteri egyház nem vonjuk kétségbe a világiak, a presbitérium pozitív hozzájárulását, azonban a presbitérium három évente cserélődik, a lelkész pedig legtöbbször marad. Nagyon helyesen, ugyanúgy mint Erdélyben, csupán felügyeleti és ellenőrzési joga indokolt ezeknek a világi embereknek. Észrevételeit az EKT-nek jelentheti, aki meghozza majd a szükséges intézkedéseket. Megengedhetetlen, hogy negyvenötven évi lelkései szolgálat után, bizonyos „elfogult” világi intézkedés azok részéről, akik még templomba sem jártak ez idő alatt, lehetetlenné tegye a lelkészek számára a nyugdíjas évek megélhetését, akik biztos nem gyűjtöttek vagyonokat, hanem áldozattal szolgáltak. Az egyház nem KFT, ahol a munkálkító kénye-kedvének ki van szolgáltatva a munkavégző.

Vissza kell adni a lelkései hivatás méltóságát, és biztosítani kell a lelkései munka végzéséhez szükséges eszközöket. Nem szabad, sőt megengedhetetlen, hogy mindig csak egy évre tervezzünk, és igyekszünk elkölteni minden „kivülről” kapott támogatást, legyen az állami vagy külföldi, és semmi távlati stratégiát nem tudunk kidolgozni.

Vissza kell adni az EKT hitelét és jogkörét. Az elmúlt három évben a szervezeti szabályzatban előírt négy, negyedévenként megtartott ülés helyett évente csak egy volt.

Addig, amíg nem merünk szembe nézni a kendőzetlen valósággal, és nem igyekszünk orvosolni a jelentkező, és évek, évtizedek óta elhúzódo problémákat, félsz, hogy megmaradunk (bár nem szeretem a kifejezést, noha az elégedetlen hívek előszeretettel használják) „operett egyháznak”, ahol mindig csak a látszatot igyekszünk kozmetikázni, így biztosítva ideig óráig a létezésünket. Cui prodest? Kinek használ ez? Senkinek.

Sándor Gy Máttyás
lelkész

Hódmezővásárhely

A Hódmezővásárhelyi gyülekezet 920 lelket számlált 1906-1911 között. Ebben az időben templomot, imatermet szolgáló lakásokat épített, és anyagi biztonságának megteremtésére 50 hold földet vásárolt. A földék államosítása után az egyházközség állandó anyagi nehézségek közé került. Épületei romossá váltak, a lélekszám is jelentősen megfogytakozott.

Az 1980-as évek elején országos összefogással és a külföldiek anyagi támogatásával megújultak a romos épületek, és így ismét megindulhatott az egyházépítő tevékenység.

Az egyházközséghez tartozó szórványok lelki gondozása, a gyerekek hitoktatása a nagy távolságok miatt sok egyeztetést igényelnek.

A hitoktatások helye:

Hódmezővásárhelyen: lelkeszi hivatal és a Betlehem Gábor Református Gimnázium; Szegeden: magánlakás, Vitez utca 10.; Szentesen: magánlakás, Ipartelepi út 27.; Mezőkovácsházán: magánlakás, Sármezei út 103/b Tel: 68/451 643; Balástyán: Gajgonya Tanya 365.; szikániaciak számára a lelkeszi hivatal.

A szórványok újrafelosztására javaslatot nem tudok tenni, tekintettel arra, hogy csak a saját szórványterületeket ismerem.

Istentiszteleteink időpontja:

Hódmezővásárhelyen minden hónap első vasárnapján 10 órakor, ezenkívül nagy ünnepeinken (Húsvét, Pünkösöd, Ősi hálaadás, Dávid Ferenc halálának emlékünnepe – november 15-én, Karácsony ünnepén) 10 órakor tartunk

istentiszteletet a Völgy utcára nyíló templomunkban. Téli időszakban viszont imatermünkben gyűlünk össze.

Szegeden minden hónap első szombatján du. 16.30 órakor tartunk istentiszteletet a Honvéd téri református templomban és Húsvét, Pünkösöd, Karácsony első napján du. 16.30-kor, őszi hálaadás ünnepén, szeptember utolsó vasárnapján du. 16.30 órakor.

Híveink lelki gondozása mellett fontosnak tartom a helyi és külföldi ökömenikus kapcsolatok ápolását. Testvérgyülekezeti kapcsolatunk jól működik a vancouveri North Shore gyülekezettel. Rendszeres levelezéssel ápoljuk kapcsolatunkat. Részt veszünk az ökömenikus holland testvérvárosi kapcsolatban is. Havonta tartunk összejöveteleket. Városunk vezetésével is jó kapcsolatot ápolunk.

Hosszú távú terveink között sorolom: orgonánk felújításának befejezését, Unitárius Óvoda létesítését, padlástér beépítését ifjúsági táboroztatás céljából, a lelkeszlakás alatti pince ifjúsági klub helyiséggé való kialakítását.

Mind ezek megvalósítását pályázatok és a Magyarországi Unitárius Egyház segítségével úján tervezzük. Amennyiben a Magyarországi Unitárius Egyház hozzájárul, hogy külföldi segítséget is igénybe vehessünk, elképzeléseink talán hamarabb megvalósulhatnak.

Terveink talán álomnak tűnnek, de az ehhez szükséges épületekkel rendelkezünk, csak a kialakításukhoz szükséges anyagi fedezet várat magára. Ha terveinknek csak egy részét is sikerül megvalósítanunk, úgy érzem, nagymértékben hozzájárulnánk a Magyarországi Unitárius Egyház új jövőképek kialakításához.

Kiss Mihály
lelkész

Kocsord

2000-ben az egyházközség kiemelkedő eseménye volt az anyák napja, amelyet május 6-án tartottunk. Ezen Bíró Evelin köszöntötte nagymamáját és a jelenlevő édesanyákat gyönyörű szavalatával.

Június 4-én Bányai Erzsébet nyíregyházi növendékünk tett vallást hitéről a kocsordi gyülekezet előtt tartott konfirmáció keretében.

Október 22-én Dr. Murvay Sámuel főgondnok és a fáradságot sebesülten is vállaló kedves felesége jelenlétében millenniumi zászlókat avattunk, valamint megkoszorúztuk Dr. Abrudbányai János emléktábláját. Ez alkalommal az önkormányzat részéről Kocsord címeres lobogóját ajándékozta templomunk részére Jakab Zsigmond polgármester. Az ő támogatásával sikerült kiadnunk egy gyönyörű képeslapot is a templom festett mennyezetéről.

Gyülekezeti életünk tavalyi legkiemelkedőbb eseménye, mint mindig, a konfirmáció mellett a karácsonyi ünnepély. Szentesten a templom ez alkalommal is megtelt szülőkkel, nagyszülőkkel, rokonokkal, érdeklődőkkel és gyerekekkel. Tizenegy növendékünk adta elő szerepét, és harmincketten vehettek át az ünnep első ajándékcsomagját. Mert úgy szép nálunk az ünnep, ha mind együtt vagyunk.

A legutóbbi (közlemény) híradás közzététele óta a következő híveink felett hirdettük Isten vizsgálató üzenetét, megadva a végtisztességet az Isten képménc és az unitárius hit őszinte és áldozatkész követőinek:

1. Jakab Sándor	95
2. Balogh Dávid	4
3. Ajtai János	73
4. Ifj. Kiss András	40
5. Harsányi Imre	47
6. Kovács János	41
7. Molnár Gusztávné Jakab Mária	81
8. Hadnagy Róziáné	94
9. Bakos Zsigmondné Csák Terézia Zsuzsanna	80
10. Erdei Károlyné Kaszonyi Julianna	91
11. Jakab Béláné Jakab Ilona	74
12. Bakos Gáspárné Zolnai Irma	70
13. Jakab Áronné Farkas Ilona	75
14. Nagy Gyula presbiter	66
15. Csanálosi György	80
16. Poór János István	54

éves földi küzdelem után Istenhez hazatért atyánkfianak adjon a mennyei Atya békességes nyugodalmat, lelküinknek üdvösséget, hátramaradottaink vigasztalást.

Nyitrai Levente
lelkész

Testvéregyházi Tanács gyűlése az amerikai Newton (MA) Walker Centre-ban 2001. február 21–25. között

Harmadik éve folyamatosan kerül sor a Boston melletti Newtonban, a Testvéregyházi Tanács rendezésében és költségén arra a találkozóra, amelynek munkálatai részt vesznek az erdélyi és magyarországi kapcsolattartók (networkerek). Ez lehetőséget ad arra, hogy minden évben egyszer, egy kiértékelő munka keretében, áttekintsék a jelenlévők annak a 180 testvéregyházközségnek a kapcsolatát, amely közül 168 aktív és intenzív kapcsolatot tart fenn az amerikai és kanadai testvéregyházakkal.

Ezt a munkát megelőzte egy másik találkozó, amelyen csak a Testvéregyházi Tanács amerikai képviselői vettek részt, illetve a Végrehajtó Bizottság tagjai részére szerveztek a River Road-i unitárius-univerzalista templomban, Bethesda-ban (MD). Ennek a munkálataira január 31. és február 4. között került sor. Jelen voltak: **John Gibbons**, a bizottság elnöke, **Pat Rodgers** kapcsolattartó, **Leon Hopper** pénztáros, **Cathy Cordes** alelnök és kilenc bizottsági tag. A találkozón különböző jelentések hangzottak el: **Leon Hopper** részéről a zárószóadás, **Pat Rodgers** részéről annak a kiértékelése, hogy milyenek a kapcsolatok az egyházközségek között. **Cathy Cordes** részéről pedig a kapcsolattartók tevékenységéről hangzott el ismertetés. **Emery Lázár** az időközbeni, évközi látogatásokról számolt be, **Barbara Beach** a cseh unitáriusokkal tartott kapcsolatot ismertette, **Gellérd Judit** harvardi munkájáról, tanulmányairól számolt be, **David Keyes** arról a tevékenységről szólt, amit Oakland (CA) rendezésében tartott Gellérd Judit odalátogatása alkalmával, és végül a gyűlés előkészítette a Nyugat-Kelet közötti párbeszédét, amire a már fent említett helyen és időben került sor Newtonban.

Erre érkezett meg a „hetek küldöttsége” február 20-án a délutáni órákban a bostoni repülőtérre, **Kásznai József** (magyarországi képviselő), **Mezei Csaba**, **Kriza János**, **Dancs Lajos**, **Biró Barna**, **Kiss Alpár**, **Sándor Szilárd** az erdélyi unitárius egyház kapcsolattartói, valamint **Zsigmond Júlia** tolmács. Vendéglátóink két autóval szállítottak minket a konferenciaközpontba, Newtonba, amely vasárnap délelőtt volt a színelője a megbeszéléseknek, istentiszteleteknek. A nap hátralévő részét a bedfordi gyülekezetben és annak tagjaival töltöttük, ahol egy közös vacsorára került sor, amelyet követően esti áhítaton vettünk részt. A kora esti órákban újra Newtonba mentünk vissza, ahol a hosszú út fáradalmait pihenhetjük ki.

Másnap délelőtt az amerikai unitárius-univerzalista egyházi központot látogattuk meg, ahol lehetőségünk volt találkozni **Gyerő Dáviddal**, aki a Nemzetközi Kapcsolatok Irodájában dolgozik, mint adminisztrációs asszisztens. Amíg kollégáim **Olevia Holmes** Irodájában megismerkedtek az ott végzett munkával, addig én az épület földszinti irodájában **Beatrice de Munick Keizer** asszonnal, az információs iroda vezetőjével arról tárgyaltam, hogy van-e lehetősége annak, hogy egyháznaknak a szórványgondozás területén segítséget nyújtsanak erkölcsiekben és anyagiakban, hiszen egész

tevékenységünket átszövi, áthálózza – akár Budapesten, akár vidéken – a szórványunka. Az épületből való távozásunk előtt mindannyiunkat fogadtak az amerikai unitárius-univerzalista egyház elnöke: **John Buehrens**. Ezt követően vendéglátóinkkal a harsvardi egyetemi város egyik vendéglőjében ebédeltünk. Ebéd után a harmadik városrész történelmi unitárius templomát látogattuk meg.

Február 22-én kezdte meg a Tanács a tulajdonképpeni munkálatait, időt adva az Európából érkezetteknek a teljes időben és biológiai átállásra, amire igencsak szüksége van az első egy-két napban az innen Amerikába utazóknak. A délelőtti folyamán az új kapcsolattartók bemutatására és bemutatkozására került sor. Ebből meg arról hallgathattunk előadást **Cathy Cordes** alelnök, **Sonya Sukalski** kapcsolattartó, **Pat Rodgers** adatbáziskezelő részéről, hogy mi teszi eredményessé és hatékonyá a testvéregyházközségi kapcsolatokat. A felkészítés a délutáni program keretében

is folytatódott. Este a munkálatok befejezésekor közös istentiszteleten vettünk részt. Az istentiszteletet Gellérd Judit, a harvardi Teológiai Intézet hallgatója tartotta. Prédikációjának címe: „A mi prófétai hivatásunk”.

Február 23-án lehetőség volt találkozni mindazokkal az észak-amerikai kapcsolattartókkal, akik az ottani unitárius-univerzalista egyház különböző államainak a képviselői. Személyesen és egyenként lehetett megbeszélni minden egyes testvéregyházközségi kapcsolatot, annak eredményeit, esetleges hiányosságait. Így több mint 150 párosított egyházközségi munkát lehetett egyeztetni, és az év

közbeni munka mérlegét levonni. Sajnos alulírott nem volt abban a szerencsés helyzetben, mint a különböző erdélyi megyék képviselői, akik mind találkozhattak kinti kollégáikkal, ugyanis a kanadai képviselő, **Sue McLoad**, aki a magyarországi testvéregyházközségi munkálatok felügyelője, nem volt jelen, betegsége miatt maradt távol. Ezért az egyeztetés munkálatait Kásznai József az adatbázis kezelőjével egyeztetta, aminek a következtében az eredménye:

- Budapest I. – West Shore, Rocky River OH aktív.
- Budapest II. – First Unitarian Toronto ON aktív.
- Budapest III. – May Memorial UU Syracuse Ny nincs kapcsolat.
- Debrecen – várakozási listán.
- Füzesgyarmat – UU Church of Olinda, Ruthven ON aktív.
- Győr – First Unitarian Congregation Ottawa, ON aktív.
- Hódmezővásárhely – North Shore Unit. West Vancouver BC aktív.
- Kocsord – Unit Fellowship London, ON aktív.
- Pécs – várakozási listán.
- Polgárdi – várakozási listán.
- Szeged – South Fraser Unit. Surrey BC nincs kapcsolat.
- Szakszard – üres, nincs kapcsolat.

A délutáni plénum keretében olyan kérdésekre kerestük a közös választást, mint: mire van szükségünk részünkről (erdélyieknek, magyarországiaknak az amerikaiakról)? Mit akarunk mi tőlük

(amerikaiak tőlünk)? Milyen fejlődést mutatnak az eddigi kapcsolatok, és milyen irányú legyenek az elkövetkezők? Anyagi segítyezési program... stb.

Szintén a délutáni program keretében hallottunk Győr Dávid előadásában arról a munkáról, amelyet ő és Olívia Holmes íródjái bonyolítottak le a UUA (Amerikai Unitárius Universalista Egyház) nemzetközi kapcsolatairól.

A késő délutáni program keretében **Doris Hunter** és **Natalie Gulbrandsen** „Let's go: IARF Congress 2002!” címen tartott előadást, amelyek a színhelye Budapest lesz.

A napi tevékenységet istentisztelet fejezte be.

Február 24-én folytatódott az előző napon megkezdett személyes találkozó az európai és észak-amerikai kapcsolattartókkal. Ezt követően még kisebb 8-10-es csoportokban különböző magvalóslott és magvalóslítandó programokról beszélgettünk:

– Közös ün., „harangozási” program. Ugyanazon a vasárnapon két testvéregyházosság ugyanabban az időben tartson istentiszteletet, ezáltal is szorosabba fűzve a közös imádkozást, legyőzve azt a nagy tér és időbeni távolságot, amely elválaszt egymástól.

– Vallásérköcsi nevelési programban mi az, ami közös tananyag lehet számunkra és számukra.

– A kapcsolatteresés megtalálásának lehetősége azok részére, akiknek még nincs testvéregyházosságuk.

– A vasárnapi testvéregyházossági programok megtartásának lehetőségei, mindkét részről. Ennek bevételai amerikai részről ké-

peznek az erélyi, magyarországi testvéregyházosságok anyagi segítyezését.

– Más felmerülő közös tervek, javaslatok megbeszélése, esetleg gyakoribbá ültetésének eredményei.

A délutáni program keretében két fő részben hallgattuk meg a Testvéregyházi Tanács Végrehajtó Bizottságának beszámolóját a 2000. évről. Ugyanitt ismertette Leon Hopper a Tanács pénztárhoza a 2000. évi származását és a 2001. évi költségvetést.

Az istentisztelet délután 5.30-tól került sor, amelyet közösen tartottunk angol nyelven, mi, a magyarról beszélő unitárius lelkészek. Ez alkalomból a prédikációt alulított mondta, imádkozott Kiss Alpár és Dancs Lajos, Kriszta János a Hagymányos gyertyagyújtás alkalmával mondott rövid beszédet. Bíró Barna gondolatait Mezei Csaba fordította angolra.

Este Boston belvárosában közös ünnepi vacsorán vettünk részt vendéglátóinkkal együtt. Ezt követően éreztünk vissza a késő esti órákban a Walker Center-i konferenciaközpontba.

Vasárnap fél tízig elhagytuk a központot, és különböző helyeken istentiszteleteken vettünk részt. Alulított a Belmont-i templomtól látogatta meg, amelynek lelkése **Victor Karpenker**, akivel az eddigiekben is volt lehetősége a találkozáásra, amikor megnevezett lelkész meg a San Francisco-i unitáriusok szolgálatában állott.

Február 26. és március 7. között mindenki saját testvéregyházosságának volt vendége.

Kászoni József
lelkész

Kereszténység és Kultúra

A Budapesti Unitárius Egyházosság millenniumi kiállítás sorozatának egyik tavaszi állomása volt az Ünkeresés című galéria, melyen két fiatal képzőművészeti főiskolás: **Kelemen Dénes** és **Opánszki Tamás** (képínlőn) mutatkozott be alkotásaival.

A kiállítás margójára

Részlet **Szemadám György** Munkácsy-díjas festőművész megnyitójából:

„Engedjék meg nekem, hogy kiállítás megnyitóján ürgyén egy kicsit öregurasan terjenőss és megrendült legyek! Megrendültségem oka első sorban is a helyszín. Régóta jártam ugyanis olyan szakrális térben, amely a kortárs képzőművészet két igen-igen fiatal képviselőjét, két főiskolást olyan magától értetődő szertettel és olyan méltóképpen tudta volna befogadni, mint ez a helyiség. Az utóbbi évtizedek során látam már jobb ügyszőz méltó igyekezettel, giccekkel, sőt: szándékos blaszfémialával telerontott szakrális teret és jóindulatú tévedéseket is, de ezek többnyire, így vagy úgy, de kínosan hatotak. Itt ennek a kínosságnak a nyomát sem érzem, és ez már önmagában igen fontos dolog.

Mert hisz miről is van szó? Arról, hogy a képzőművészet – mint minden művészet – a szakralitásból gyökerezik, és a végső kérdés mindig az: vajon nem távolodott-e el egymástól reménytelenül az Istenkeresés négy útja – a vallás, a filozófia, a művészet és a tudomány – olyan mértékben, hogy már egymás nyelvét sem értik?

Valaha a művészeteknek egyetlen feladata lehetett csak: Isten Látható Arcának, a Mindenség Harmonikus Egészének, a Szfé-

A felvételt Muszka Irbolya készítette

A galéria látogatóinak reakcióiból:

„Élmény számomra, hogy a képek más és más izek, hangulatok emlékeit idézik fel... Ezek a fiúk nem akarnak megdöbbenteni, zavarba hozni, bebizonyították, hogy az is lehet új, ami klasszikus...”

„Meghat, hogy már most vannak képeik, amelyek nem eladók. Különös ez egy olyan pénzközpontú világban, amelyben most élünk...”

A Vendégkönyvből:

„Ütkeresés? Akkor meg is találtátok a lényegét. További hasonlító sikerű ütkeresést kívánok a két fiatal képzőművésznak.”

Székely Gabriella

FÁK

*Tuavasszal rügyet hoztok
ujjongva Ti lét csodái: fák.
Nyáron lombkoronát
édeshúsú magvaitokkal.
Őszel engeditek hullani
mit fényből, földből
buzgón születtek.
Télen zárkóztotok, némán
álltok a hegység nélküli
ég alatt.
És ha kósza fény a téiben
jeget bont, havat olvaszt,
minden gallyatokra gyöngy
fakad fűzérben,
vécseppek remegnek
és bennük, mint régen
az istent ígérte, az égen
szivárvány fény fakad.*

Istenről, világról, emberről alkotott nézeteiben az unitárius értékrendhez közel álló, a Balaton partján élő szobrász és költő.

1913-ban született Kolozsvárott és „életútja felét” ott is töltötte. Valamikor Szervátiusz Jenő irányításával ismerkedett az agyaggal, kővel, vésővel. Az 1945-ben létesült Kolozsvári Képzőművészeti Főiskolán Romulus irányításával dolgozik. Magyarországra áttelepedve Pátzai Pál tanítványa.

Plasztikája filozófiai ihletésű. A teremtet világ mélységes megértése, tisztelete, szeretete hatja át gondolkodását. Az erdélyi líra hagyományából is táplálkozó, gazdag érzelmi töltésű verse Illyés Gyula ösztönző elismerését is kiérdemelték.

Ezekből mutatunk be kettőt.

ÉLET

*Bennem élsz most élet
Te Nagy, Te Úr!
Örvendezzünk, mert március van.
Lásd hűséges szememmel:
kerítés tövén gyámoltalan a hó,
enyheség röcsököl cseppekké oldja.
Halld fülemmel az indulót
ezüst dobon mit az eresz kiver.
Ugye drága ütemére szütemben
a Te végtelen szíved is ver?
Te nézed bennem hallgatagon
gyöngyházfényű sárakból a derengést,
kicsillanó rejtett szálakat,
a kinti márciusi örömeink.
Ugye Te akard,
hogy végtelen álmaid szívemben
vak reményé Neked szőjjem össze?
Evoé, Te perency élet!
Evoé, Te végtelen!*

Költő támadt fel

Költő született – kellett volna hirdetni valamikor az első világháború előtt, valamelyik magyar művelődési központban, például Kolozsváron, valamelyik akkori irodalmi folyóiratban egy lelkes kritika címének, ha **Bence Domokos**nak akkor jelent volna meg, húszéves korában, az első verseskötete.

De nem jelent meg. A bágyi születésű Bence Domokost sárospataki teológusként hívták be katonának, végigharcolta az első világháborút, utána hazatért immár más államkötelékbe került szülőföldjére. Családot alapított, jegyző lett, Homoródméti székely falvakban jegyzősödött, s már csak néha jelent meg egy-egy verse azon idők erdélyi magyar irodalmi folyóirataiban, a *Pásztortűz*-ben. Annya csak egy-egy, hogy még az elég alapos *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* megfelelő kötete (Kritérium, 1981) sem tesz említést róla.

Aztán a román hatóság felszólította, hogy hagyjon fel az állami tisztviselő státuszával összeférhetetlen irodalmi tevékenységgel. Családos ember volt, gyermekei voltak. Felhagyott az egyébként sem gyakori, megélhetést amúgy sem jelentő publikálással. Az írással nem. Azt folytatta az asztalióknak. Lassan lemaradt attól az el-

EGY AZ ISTEN

Egy az Isten, Golgotákon, vérrink mosta keresztfákon. Keresztfákon, máglyatűzben, Benne bízunk rendületlen. Benne bízunk. Ót akarjuk s rendületlen hittel valljuk: egy az Isten! Egy az Isten!

*Egy az Isten! Nincs több ennél!
Több ez az egy mindeneknél.
Mindenható, nagy és szabad!
Földi ember bízd rá magad!
Nála nélkül semmi lennél,
vele több vagy mindeneknél:
egy az Isten. Egy az Isten.*

*Testvér ne félj! Golgotákon,
vérzattotta keresztfákon,
fáradt testünk megromolhat,
hulló vérrink elcsoroghat,
ami földi, lehet földé,
de a lélek él örökké.
Feltámadunk! Feltámadunk!*

sősorban Ady Endre nevével fémjelzett költői élvonaltól, amelyhez húszéves korában írt versei jogán tartozhatott volna. 1971-ben véget ért földi pályafutása alatt többé nem adódott alkalma a kitörésre.

Több koffernyi irodalmi hagyatékának versanyagából harminc év után jelentett meg közzel kétszáz oldalas válogatást Svédországban élő lányá, Bence Dóra, a marosvásárhelyi Lyra Kiadó közreműködésével. A kötet címe *Mélységek útja*, szerkesztette és szövegét gondozta Markó Enikő, az utósót írta Lakatos Rácz Sarolta, a költőként ezzel a kötettel megszűnés nélkül feltámadt Bence Domokos unokája. Egy kö, amely még nem hengerült el a feltámadó költő sírja szájáról: a kötet öt-

száz példánya – mint affle magánkiadás – egyelőre sem Erdélyben, sem Magyarországon nem került könyveskereskedelmi forgalomba, egy székelyudvarhelyi magánlakásban várja sorsa alakulását. A budapesti unitárius könyvesbolt is felfigyelhetne rá.

Annál is inkább, mivel Bence Domokos unitárius ember volt, s hívő ember, aminek verseiben is nyoma maradt, Legyen erre példa egy verse, amit kötetéből idézünk.